

TURISTASÁGI, FÜRDŐÜGYI ÉS NÉPRAJZI FOLYÓÍRAT.

AZ ERDÉLYRÉSZI KÁRPÁT-EGYESÜLET ÉRTESETŐJE.

Lángoló talajon, a Küküllő mentén.

Irta: *Hangay Oktáv.*

Huszonöt századot emésztett meg az idő foga, mióta a keleti mágiikus bölcsész és csillagismerő Zarathustra avagy görögösen Zoroaster az árjai vallást reformálta s kultuszszá emelte a tűzimádást. A Kaukázusban született próféta kora ismereteihez mérve, természetfeletti lények megjelenési alakját látta a lobogó lángban s miként egykor Jehova égő csipkebokor alakjában szólott Mózeshez, úgy neki is láng symbolumában nyilatkozott Ormuzd, a Föld teremtője s a jó szellem istene. Ennek sugallatára írta meg az iránok és perzsák bibliáját, a zend nyelven írt Avesztát, melyben a legjózanabb erkölcsi törvények mellett, dicsőítve van a világító őanyag s az örök fény eleme, imákba foglalva van az a rejtélyes hatalom, mely mindeneket igazgat s a létezőket fényszellemeikkel összetartja.

És boldogító hit áradt az egész perzsa földre és az igazhívó parzok szép emberfajából ezrek zarándokoltak olyan vidékekre, hol a föld mélyéből tűz tört ki és százával emelkedtek a tűztemplomok, hogy magasztalják Ormuzd fenségét! Zavartalan imádhatták a csendes, lágyfényű lángokat, s a parzismus és az Avesztára felesküdt igazhívók még századokig szaporodhattak.

De egyszer csak boldog Arábia földjén egy újabb próféta támadt, Mohammed, kit Allah küldött, hogy tüzzel, vassal pusztítsa a más istenség hívőit. Ormuzd, a lángisten, hamis istenné lett az izlámok szemében. Fanatikus arab népfaj rajzott Perzsiába, vérrel terjeszteni a Korán szent tanát, s damascusi aczél szabdalt darabokra minden tűzimádót, kinek Ormuzdiban volt boldogulása és nem Allahban. A legrettebb harcz, melyben mindenik fél a saját istene nevében öli halomra egymást, a szerencsétlen parzokat a Kaspi tenger vidékére, Baku mellé szorította, néhányan pedig a Perzsa-öbölben levő Ormus szigetre menekültek.

E helyeknél, de főképen Apseron-félszigetnél újra gazdag talajra bukkant a tűzimádás, minthogy itt már régóta temérdek hasadékból szálltak fel Ormuzd isteni symbolumai. A papok előszólták híveiket s az atesgáhk vagy tűztemplomok egész városkája keletkezett a nagy szárazföldi tó parthosszában.

Így tarthatott volna ez sokáig, ha a hamis istenek kérlelhetetlen rombolója, a valódi megismerés útján kifejlett ész, a tudás kétélű fegyverével az egész tűzimádást semmivé nem teszi s a parzizmust a múlandóság feneketlen mélyébe nem veti. Nem vallásukat vérrel terjesztő népek, hanem szelíd, szemüveges, rendesen kopaszfejű népfajok látogatták meg nyúgatról a baku-vidéki templomokat.

A khémikusok, kik az aranycsinálás maszlagos csábítalának a phlogiszton-elmélet hamis prófétáinak áldoztak ugyan évek előtt, de azóta iszonyú vérnélküli harczban megtisztulva, az »örök« tüzet s a szent lángokat könnyen meggyúladó szénköneg-gázoknak ismerték fel, sőt a jámbor tűzimádók szörnyűködésére, egy fővezérük, kit *Bunsen*-nek hívtak, ördögi tüvegcsöveivel még vakmerő volt kimondani szánalmas mosolylyal: Uraim, parz embertársaim, a ti képzelt Ormuzd istenségek áll 97⁰/₁₀ methangázból és aethylengázból, melyekhez kevés szénsav és légeny keveredett.

A geológusok pedig — egy keményfejű népfaj — az egész Baku vidékének talaját és kőzeteit átkutatták s határozottan tudtúl adták, hogy az elterülő tertiärformáció roppant mennyiségű kagylómész rétegeivel, nagy földolaj-tömegeket zár magába s a föld hasadékaiból kiömlő gázok petroleum-gázok, az »örök tűz« pedig petroleum-láng!

A szegény tűzimádók mind ezt persze nem értették s csak akkor jöttek tisztába, midőn ármányos hitetlenek egész serege lepte el Ormuzd olympusi lakhelyét, kik zakatoló fúrógéppel megnyitották a bakui föld kérégt s hatalmas sugárban pattogzó robajjal tört felszínre a nyomástól fel szabadult petroleum! Az atesgáhk vagy tűztemplomok az orosz annektáló kezébe kerültek s a szent bejárat fölé, melyen annyi sok igazhívő parz lépett be buzgó imákat mormolva, ily feliratokat függesztettek: »Bakui

nafta-társaság« — »Khalif Compagnie« — »Nobel testvérek olajraffineriája.« Csörömpölő gőzgépek, füstokádó kémények, aszfaltot ömlesztő óriás kazánok, petroleumot tisztító retorták, ezernyi hordóval megrakott bárkák, hajók s vasutak, egészen más képet adtak mai nap Ormuzd szent földjének.

*

Az ekként gyászos véget ért lángkultusz, melynek történelmi lefolyásával a szerencsétlen parzok ügylátszik, csupán rövid jelenetet adtak az »ember tragédiájá«-hoz, elég gazdag talajra bukkanhatott volna hazánk királyhágóntúli részében is, a két Küküllő közötti területen. Ambár Püspök-Ladány vidékén is van földi-láng, s az indóház világítására ott már régóta használják.

Jelenleg egész Erdély hemzseg a sok aranykutatótól s petroleumkeresőtől. Ilyen amerikai természetű társaságban mentem én is a Medgyestől két órányira fekvő *Felső-Bajom* (Bázna) község vidékére, hol valóban kies természet ölében lobognak az »erdélyi örök tüzek«. Az erős konyhasó s jódtartalmú források gyógyászati kihasználása már régi keletű s a jelenleg nagyobb igényűeknek is eléggé megfelelő fürdő-telep sokszor igen látogatott. Régi történetéről e csodás vidéknek nem sokat tudnak. Egy szász gróf, Frankenstein Bálint említi költeményében a gyülékony gázokat s mesél egy pástorról, ki rózsét égetvén, látta a tüzet egyszerre az egész földfelületen titokzatosan szétterjedni. A XVIII. század elején már érdeklődtek e vidék iránt gróf Marsigli, Sukkow s Rothen, ki »Memorabilia Europae. Ulm. 1749« cz. művében írja, hogy: »Szenbentől 4 mértföldre van egy csodakút, mely jéghideg vizet ad s mégis forr s arasznyi magasra felhabzik és lángol, mint a pálinka«. Az 1777-ik év után magyar comissiót küldött ki az erdélyi gubernium Nyulassy Ferencz, Gergelyfi András udvarhelyi fizikus és Mészáros György személyében, kiknek az akkori viszonyokhoz mért szakjelentése, a »Medizinische Jahrbücher 1813. 11. kötetében olvasható. Az 1814-ik évben Pataky Sámuel újra szemle alá vette a felső-bajomi vidéket és ekkor rendelte el az erdélyi gubernium egy czélszerű fürdő építését, melynek jövedelme a bajomi evangélikus hitközséget illesse. Pénzhiányában azonban fürdőházat csak 1842-ben állíthattak.

Középmagas, fában szegény, de kukuriczában gazdag hegyek közt visz az út Báznára s csupán a fürdő háttérében tűnnek fel lombosabb erdők. Ez erdőktől mocsaras, lápföldes völgy húzódik a falu felé, mely völgyben a fürdő épületei között erős sósforrások bugyognak. E források kideszkázott medenczékbe vannak szorítva s víztartalmuk épen nem mondható bőségesnek. Ha közel lépünk a források bármelyikéhez, azokat folyton kavargásban látjuk az óriási gázkiömléstől s az a különös szag érezhető,

mely a laboratóriumokban a hidrogéngáz fejlesztésénél érezhető. A gázok könnyen meggyújthatók, s a víz felületén égve, különös lidércz-tánczot járnak kisebb-nagyobb fellobbanásukkal. A legerősebb gázforrás felett ma a fürdő látogatóinak szórakoztatására, épen nem esztétikus faoszlopok vannak, melyek a gázvezető vascsövet elfedik s tetejükön lyukasztott fémgolyók képezik a koronát. A golyókból lobogva játszik kifelé az erdélyi öröktűz, nappal alig látható, de alkonyatkor bűvös kékfényű lángjaival.

Valóban, lehetetlen tagadni, hogy a halotti csendben, sustorgás és pattogzás nélkül ugráló, csodás, kísértetszerűen rezgő lángtűnemény a szemlélőben, a gyermekvilág tündérmesés hangulatát fel ne keltené s éppen nem bámulom, hogy az emberi tudás bölcsőkorában a földi lángokat természetfeletti lényeknek tartották s még a világdöntő római népben is a prodigiumok babonás félelmét gerjesztették. No, de ezek ellenében elmondhatom, hogy az erdélyi pórnép éppen nem fél a földi lidérczektől. Mit mondjak? A magyar-sárosi arató vagy pásztor a gázkiömlések nyílásáról a földet elkaparja s a gázt meggyújtván, szalonnáját pörköli s kukoriczáját süti az örök tűznél. Ilyen ebédrel azután alig dicsekedhetnek mi úri gourmándok! Mi is kedélyes hangulatban pörköltük meg a velünk hozott kolozsvári oldalast, melynek a lángok tiszta, szagtalan égése pompás ízt adott.

Különben, hogy a földgázok egyébire is használhatók, arra példa az amerikai petroleumvidék. Fredonia város tanácsa már 1821-ben csövekbe vezette azokat s 6000 köbláb gázvilágítási szükségletét teljesen fedezte és Pennsylvaniában négy város Argyle, Petrolea, Fairview s Karns-City 800 gázlángot, 50 gőzkazánt s temérdek gázfűtésre berendezett házi tűzhelyet táplál földgázzal. De legbámulatosabb Pittsburg e tekintetben! A földi gázt ide Murraysvilleből vezetik a társulatok s Pittsburg összes vaskohói, hatvan üveggyára és számos technikai telepe, valamint roppant sok háztartása azóta nem kőszent, hanem földi gázt fogyaszt oly mennyiségben, hogy a kiadott hivatalos statisztika 4 millió dollárra becsüli a kőszén egyenértékét, mit a gáz kiszorít.

Az erdélyi öröktűz régiójában kiömlő gáz ekképen alig lenne értékesíthető, mivel semmi nagy város vagy telep nincs Báznához közel. Fődolog lenne itt eldönteni, vajjon a gázok nem földolaj-telepeket árúlnak-e el, s hogy miként a bakui öröktűznél, nem lehetne-e a Küküllő-vidéken is petroleumvárosokat teremteni? A vizsgálatok eddig felületesek voltak s próbafúrások a vidéken sehol se történtek. Csupán gyarló öt ölnyi mély akna-próbák tanúskodnak néhány hamar meggazdagodni akaró úriember értelmetlen kutatásáról. Pedig a bakui forrólyukak mélysége 70—252 méter és az amerikaiké 90—185 méter között váltakzzik.

Tény, hogy ama külső jelek, melyek földolaj természetű anyagokra engednek következtetni, majdnem mindnyájan megvannak. Még az említett Frankenstein szász gróf költeménye is útal arra egy helyütt, hogy

„Die herbe Salzesfluth dem Munde Grauen schafft,
Und wirfet neben sich *pechschwarz gefürble* Saft.“

Valószínű tehát, hogy a földszínen régente nagyobb látható nyomai voltak a naftának, mely fekete-barna színű a természetben.

A vidék geológiai szerkezete nagyon hasonlít ama formákhoz, melyeket a transzkaspiumi nafta-terület leírásában olvashatunk Sjörgen svéd tanár értekezésében; megvannak a sós források, konyhasó-kivirágzások, nagymérvű gáz-kiömlések, sőt, főleg a magyar-sárosi határban, kőszén és földiszurok-féle anyagok is. A báznai fürdőnél levő s az egész völgyben ismétlődő elszórt szürke édesvízi mészkövek, összehányt likacsos külsejükkel azt engedik következtetni, hogy valaha e vidéken nagy iszap-vulkánok lehettek, melyekből a gáz vizet s homokos iszapot hányt felszínre.

Bármit mondjon azonban a külső, a világ legdöntőbb professzora — a jól szerkesztett fűrógép adna döntő választ arra, vajjon az erdélyi örök tűz színhelyén lesz-e zörgő gyártelep s Ormuzd szelleméből kelt kéményfüst. Azért előre mérnökök s vállalkozók! Nekünk a közel jövőben, úgy hisszük, nem a fürdő czégtáblája, hanem ily felirat fog meglepetést szerezni: »Küküllővidéki naftatársaság.« A kormány éppen jelenleg szavaztatot meg magának petroleum-fúrásokra 50 ezer forintot. Jó lenne talán ebből Felső-Bajomnak is juttatni!

Erdély régi leírói.

(Könyvismertetés.)

Irta: *Márki Sándor dr.*

Azok a turisták, kik a már csak földrajzi fogalmat képező Erdélyt a kényelmes utazások korában kutatják, bizonyosan kegyelettel tekintenek azokra a régiekre is, kik ugyanazt a feladatot sokkal nagyobb bajokkal küzködve végezték.

Földrajzirodalmunk s utazásaink története azonban összefüggőleg még maig sem lévén megírva, hálával kell fogadnunk minden egyes adalékott mely ösmereteinket csak valamennyire is gyarapítja.

Örömmel üdvözöljük azért dr. *Havass Rezsőt*, ki »Magyar földrajzi könyvtár« címmel közelebb megjelent s n. 8. r. 532 lapra terjedő nagy bibliographiai munkájának 111—129. lapján az Erdélyre vonatkozó földrajzi irodalommal is foglalkozik. Örömmel üdvözöljük mindamellert is, hogy

közléseiben észrevehető hézagok vannak, sőt a hibák és tévedések sem épen ritkák.

Teljesen hallgat pl. Erdély legrégebb emlegetőiről, mindamellett, hogy elég vonatkozást találhatott volna már a történetíróknál is; és csak a XVI. század elejétől 1849-ig kéziratban vagy nyomtatásban fennmaradt munkákról vesz tudomást. Pedig Erdélyben igazán régi a turistika; s az első magyar turista, ki Erdélyt bejárta, ha — nagyon érthető okokból — nem írta is le, *Ogmánd* volt, ki majdnem ezer esztendővel ezelőtt, a Béla király névtelen jegyzőjénél fenntartott hagyomány szerint, Töhötöm megbízásából egész Erdélyt kikémlelte.

Szerzőnk a sororatot a velencei követeknek Erdélyről a XVI. század elejéről szóló jelentésével kezdi s ehhez *Szamota* István »Régi Útazások« című könyvét idézi, holott helyesebb lett volna a Szamotánál nem is említett eredeti forrásra utalni, mely a velencei állami könyvtár XVI. századbéli kéziratai közt van. (Olaszúl közli: *Descrizione dell' Ungheria nei secoli XV. et XVI.* Budapest, 1881. 35—36. l.)

Nem említi *Taurinust* (Stieröchselt), ki sorrendben mindjárt ezután következnek azzal a hőskölteményével (*Stauromachia*), melyben Dósa fölkelését s vele Erdély nem egy vidékét is, mint szemtanú, versekben írja le.

Oláh Miklóst csak *Szamota* közléséből látszik ösmerni, *Verancsicso*t pedig egyáltalán nem; pedig ennek az 1538. évi hadjárat alkalmából »*De Situ Transylvaniae*« címmel írt tanulmánya olvasmánynak is rendkívül érdekes és a mellett az akadémia Monumentáiban jelenvén meg, könnyen hozzáférhető.

Housterus-nak csupán a szász városok és székek számára írt jogtudományi kivonatát említi, a mi voltaképp nem is tartozik ide; és csak czíme (s nem terjedelme) szerint sorolja fel *Reychersdorffer* erdélyi igen érdekes chorographiájának három első kiadását (1550--1585), mellőzve az 1595. évi 4.-et. — *Centoriot* 1566-ból az erdélyi háborúról írt kommentárjai miatt felsorolja, de hallgat *Gromo*-ról, ki áttekintést nyújt a János Zsigmondhoz tartozó területek politikai, föld- és néprajzi viszonyairól (*Archiv des Vereines für Sieb. Landeskunde*, II kötet; és hallgat *Manutius*ról, ki 1574-ben hűnyt el és egy »*Descriptio Transylvaniae olim Daciae dictae*« című nagyon érdekes munkát hagyott hátra, mely Rómában 1596-ban jelent meg.

Följegyzí *Bongár* Jakabnak Erdélyről 1585-ben németül készített útleírását, de megfelelkezik *Decsi* Czimor Jánosról, ki 1587-ben latin versekben vázolta Erdélyből Wittenbergbe tett útját. 1593-ból megemlékezik *Szamosközy* (Zamosius) Istvánnak Erdély régiségeiről latinul írt munkájáról, de hallgat az 1595. év két érdekes irodalmi jelenségéről; t. i. *Busto* Péternek Erdélyről olaszul adott nagyon érdekes tudósításáról, melyet

ugyan csak a »Történelmi Tár« (1878. 969–973. l.) közöl, de megemlékezett róla már a »Tudománytár« is (1835. VII. 260. l.); a másíkról, *Hulsius*-ról, előbb, a 12. lapon szót tesz ugyan egy chronológiával, de nem veszi tudomásul »Descriptio Transylvaniae, Moldaviae et Walachiae« cz. munkáját, mely pedig Frankfurtban egy és ugyanazon évben nemcsak latinúl, hanem németül is megjelent.

1596-ból főlemlít egy Hatvan megvételéről és az Erdélyben utóbb történetekről szóló újságlevelet; ugyanakkor azonban, midőn ilyen teljesen történeti vonatkozású lapot beigtat, nem szól egy azzal egyidőben (1596.) megjelent u. n. »Siebenburgische Chronica«-ról, mely az I—II. lapon legalább földrajzilag is leírja Erdélyt, Moldvát és Oláhországot.

Utolsó följegyzése a XVI. századból *Lazius* »Descriptio Daciae«-ja, a bécsi udv. könyvtárnak egyik, közelebbről meg nem határozott kézírata; így nem tudjuk, egy-e azzal, melyet *Haner* szerint (Scriptores Rerum Hung., 158. l.) »De lapidibus Dacicis« írt, még pedig 1565 előtt (mert ekkor halt meg Bécsben) s így sorrendben Reychersdorffer után következne.

Dr. *Havass* könyvének ezúttal csak azt a részét kívántam jegyzetekkel kísérni, a melyben egyetlenegy lapon (a III. -en) végez Erdély XVI. századbeli leíróival. Ebből is látszik, hogy munkája sok pótlást és kiegészítést igényel, a minthogy a XVII. századbeli leírók közt sem szívesen nélkülözzük *John Smith*, *Opitz* Márton, *Frölich*, *Bidonzo*, *Bombardi*, a *Simplicissimus*, *Bizozzeri*, *Bouttats*, *Kinder* stb neveit.

Készséggel ösmerjük el különben, hogy a kimutatás a XVII. századon innen jobban közeledett a teljességhez s még szívesebben ösmerjük el a kiváló szorgalommal készített műnek azt az érdemét, hogy annyi derék író és útazó nevét megmentette a feledéstől. Olyan munka ez, melynek kétségkívül pótlásra és javításra van szüksége, de mely nélkül el nem lehet ma már senki, a ki Magyarország föld- és helyrajzi viszonyaival kíván foglalkozni. Melegen ajánljuk egyesületünk tagjainak s folyóiratunk olvasóinak figyelmébe. Ára 10 korona.

A Sárkány-patak völgye.

(Valea Balauri.)

— 2 képpel. —

Irta: *Téglás István*.

Az Oláh-Zsily rohanó árját gazdagítja a Vulkán közelében beleszakadó Sárkány-patak, melynek kristálytisza vize a Vulkán és Parosény fölött emelkedő Strázsa-havasból veszi eredetét, honnan szikláról-sziklára

ugrálva csörtet alá. A kirándulók Parosényből vagy Vulkánból egyenlően közel találják e kevéssé látogatott mellék-völgyet, melynek szép vízesése és barlangja megtekintésre érdemes. A Sárkány-patak ezer évek türelmével szépen lecsiszolta a kristályos mészszírt-falakat s köztük lépcsőzetes vízesést képezve zuhan alá. A vízesés medenczében a habbá tört és sisteregve kavargó víznek gyógyerőt tulajdonít a közeli Parosény és Macsesd falu egyszerű népe.

Sárkány-barlang

Vulkán közelében.

A sárkányvölgyi vízesés

Vulkán közelében.

Elhagyva a vízesést alig pár száz lépéssel fennebb, a patak balpartján magasra tornyosuló sziklákhöz érünk. A sziklák tövében, sűrű bokrok összefonódott tömege által rejtve egy barlang nyílása (száda) sötétlik. E barlangról és a beléje képzelt sárkányokról meséket regélnek a közeli falvak pásztorai. A nép hite szerint e barlang az egész hegyen áthatol és a Sárkány-völgygel párhuzamos Szohodol-völgybe vezet. Azonban ez csak oly mese, mint a minő a sárkányok és boszorkányokról szóló. A barlang 128 méter hosszúságban ide-oda, zeg-zugban megtörve nyugoti irányban hatol a szikla kebelébe. Egy csermely csörgedez benne, melynek vize néhol összegyűlve akadályozza a tovább-haladást, s a barlang középrészének boltozatát néhány szeszélyes alakú cseppkő teszi érdekessé.

A hegyek kultusza Erdély népeinél.

Irta: *Herrmann Antal dr.*

III.

A hegy a magyarok néphitében.

A magyar mythológiát hamarabb megírták, mint a hogy igazán és alaposan lehetett volna. Mikor Ipolyi e nagy munkára vállalkozott, még kevés előmunkálat volt s ebből még kevesebb a megbízható, hiteles. Csak ha egyszer össze lesz állítva a magyar nép erkölcsi vagyonának lelő-tára, szellemi birtokának is telekkönyve, a melynek első osztályú területei, az alkotó magyar géniusznek igazi termő talajai és a néphagyományok, akkor lehet majd rendszerbe foglalni a tényeket és jelenségeket, és megalkotni belőlük a magyar néplélektant.

Az erdélyi magyarság körében, sokoldalú érintkezések és kölcsönhatások mellett is, sok megmaradt az ősi hagyományból, különösen babonás hiedelmek és cselekmények alakjában. S a keleti határhegységek a nemzet szellemi örökségének is mentősvárai voltak, s hű határőre a székelység. S minthogy ennek jó részben szülőföldje hegységei nyújtják küzdelmes élete szerény feltételeit, természetes, hogy lelkülete, felfogása, képzelme, hiedelme sokszorosan összefügg a hegyekkel, s a hegyek kultuszának is itt találunk legtöbb maradványára. És találnánk mindenesetre még sokkal többre, ha tervszerűen és rendszeresen keresnők. Ez irányban talán serkentőleg tud hatni e hézagos és felszínes összeállítás, melynek kiegészítését ugyancsak sürgőssé teszi a hagyományok rohamos enyészése.

A megyei magyarság Erdélyben is nagyobb részt még elég közel van a hegyekhez, hogy nála is fellelhetők legyenek az ebbeli kultusz jelei, míg alföldi népünkél, a-hegyre nézve homokbuczkák a legnagyobb emelkedések, s kevés nyomára lehet akadni a magaslatok tiszteletének. Hogy az idetartozó jelenségek közül mi a kölcsönvétel, mi keletkezett 1000 év allatt itt, az új haza nyújtotta természeti viszonyok között, és mi tekinthető ősi hagyománynak, arra nézve a folklóre tudománya csak akkor mondhat véleményt, ha népünk és a többi hazai népfajok hiedelmeinek minél teljesebben összegyűjtött anyaga mellett rendelkezésére fognak állani a szomszéd népek és a magyarral rokontörzsek ide tartozó hagyományai-val való összehasonlítás eszközei is. A finn-ugor népek körében talán magam megkísértem az összeállítást.

A néphiedelmek nagy részének közössége feltűnik néha az egymástól legtávolabb lakó népeknél is, annál inkább ugyanazon népnek

egymástól elkülönített töredékeinél. Ezenkívül népeleti mozzanatok feljegyzései különösen a régebbiek, nem nevezik meg mindig a faj mellett a helyet is; így aztán néha nem lehet lokalizálni az adatokat. Gyakran el is homályosodik némely helyen bizonyos hagyomány, és csak akkor lesz érthető, ha más helyen épebben fennmaradt anológiával világosítjuk meg. Ezek az okai annak, hogy ez összeállításban néhol helyet talált oly adat is, melynél más lelőhely van megnevezve; hogy területünkre tartozónak tekintenek oly adatot, melyet a feljegyzés nem lokalizált határozottan.

Az erdélyi magyarság hegyi kultuszára vonatkozó meglehetősen gazdag anyagot két közleményre osztottam; az elsőbe nagyobbrészt azon adatokat iktattam, melyek már össze vannak állítva. Különösen Wislocki német dolgozataiban (Globus, 1892. 18. sz. Aus dem Volksleben der Magyaren, I. fejezet). A második cikkben a többi adalékokat kísértem meg bizonyos összefüggésbe hozni.

A ki karácsony vagy újév éjjelén éjfélkor keresztúton vagy hegyen lefekszik és hallgatódik, az — *kalotaszegi* néphit szerint — meghallhatja, hogy a jövő évben minő sorsa lesz. Ha valakinek gyakran foly az orra vére, az, *székely* néphit szerint, valami dombon ásson egy lyukat a földbe és csepegtesse abba vérét; azután keresztet vetve, a lyukat hantolja be földdel és mondja e szavakat: »Neked adom föld, a véretem; ha begyepesedik, múljék a bajom.« Ha a nőnek tisztulása rendetlen, menjen annak idején egy hegyre és kevés vért a földre csepegtetve mondja: »A kevésből is, a mi nekem van, adok neked; de adj te nekem többet.«

Az erdélyi magyarság és székelység közt is általánosan elterjedt az a hit, hogy a hegyeken növő gyógyfüveknek nagyobb gyógyító hatásuk van, mint a völgyben sarjadzóknak. A ki hegyen »mennykövet« talál, vigye haza magával, s »a szerencse hozzá szegődik«. Ily mennykő, a néphite szerint, minden villámcsapásnál oly mélyen belehat a földbe, hogy onnan csak két év leteltével kerül ismét a föld színére, ámbár minden nap ezer mérföldet halad felfelé. Főleg hegyeken talált ilyen kövek nagy szerepet játszanak a népies orvoslásban és varázslásban. Sok helyt eskór (nyavalyatörés) ellen ilyen porrá tört követ pálinkába vegyítve adnak be a betegnek, *Kalotaszegen* pedig ily módon nemcsak a hideglelés ellen használják, hanem a *gyalui* híres varázsló, gyermektelen asszonyoknak is ajánl ilyen italt. Ha a megcsalt lány ilyen porrá tört követ összevegyít saját vérével és hűtlen szeretőjének porrá égetett hajával és aztán fogyó hold alkalmával egy kopár domb tetején elássza, a hűtlen férfi visszatér hozzá és mindaddig hű is marad hozzá, míg a domb azon helyén egy fa nagyra nem nő. Erre czéloz egy *kalotaszegi* népdalocska is:

Sugár kis fa nőtt a
Dombom tetején,
A faluban lesz még
Mint te oly legény!

Szerfelett nagy gyógyító hatással bírnak azon növények, melyek oly hegyeken virúlnak, a melyeken az évben ilyen »mennykövet« talált valaki. Gróza István *jegnyei* lakos, múlt évben az ottani fürdő közelében talált ilyen követ és a körülötte levő füvet és burjánt kitépve, haza vitte és hasmenésbe szenvedő kis fia számára megfőzte, mire a fiú örvényes rohamokat kapott s csak nagy nehezen lehetett egészségét helyreállítani. Ily hegyeken jó a szarvasmarhát legeltetni, az évben, melyben ilyen kő találtatott, mert a marha »szépül« ilyen legeltetéstől, sőt ilyen évben — *kalotaszegi* néphit szerint — még a fák is négyszerte magasabbra nőnek, mint más rendes évben. Ilyen hegyen, abban az évben nem szabad semmiféle állatot elpusztítani, »még egy bogárkát sem,« különben lesoványodik, elpusztúl az ember marhája. Ez a régi magyarok »szent berkére« emlékeztet, a későbbi úgynevezett »kiráyi« erdőkre, hol hajdan áldozóhelyek voltak és a vadászat vagy a fák rongálása szigorúan tiltva volt. Ilyen régi áldozó helyek voltak Erdélyben az *Aldomástető*, az *Aldomásfő*, a *Bálványoshegy*. Manapság pl. a *torjai Büdös*-höz zárandokoló beteg közember öntudatlanul is még mindig áldoz, midőn a közel lévő fák valamelyikére ruhadarabot akaszt azon hitben, hogy ezzel megmenekszik betegségétől. Évekkel ezelőtt a Sepsi-Szt.-György mellett fekvő »Sugásfürdő« közelében is lehetett számtalan ilyen rongydarabokat látni. Ha Kalotaszegen valamelyik gyermek nem akar »gyarapodni,« anyja újhódkor hallgatva egy hegy tetejére viszi beteges gyermekének ingecskéjét és azt ott hegyes fadarabbal a földhöz szegzi, azt hívén, hogy ezzel »átdöfte« a betegséget és »beleszúrta a hegybe«. A Székelyföldön, a forrólázban szenvedőnél több helyt az úgynevezett »kikiáltást« alkalmazzák. A betegnek valakije estve meztelenre vetkezik, a beteg lepedőjét magára borítja és kiszalad egy hegyre, hol a lepedőt leeresztvén, kiáltani kezdi: »Halljad falu, halljad! N. N.-t a forró hideg rázza. A ki hallja, ragadjon arra!« A lepedőt ott hagyja és haza szalad. Ezt az eljárást Kalotaszegen is alkalmazzák minden nagyobb betegségnél. (V. ö. *Kozma* Ferencz, *Mythologiai elemek a székely népköltészetben*. 37. l.) A Kézdi-Vásárhely mellett levő Tűzhalomnak nevezett hegynél minden arrafelé menő székely egy keveset megpihen, hogy esetleges betegségét ott visszahagyja (*Ipolyi* Arnold, *Magyar mythologia*, 490. l.)

Régi jogi szokásainkban is nagy szerepet játszanak a hegyek; nemcsak királyok és fejedelmek, hanem királyi vagy fejedelmi kiküldöttek és bírák is az év bizonyos napjain hegyeken ütötték fel sátraikat és itt láttak

törvényt. Ily hegyeket latin okmányainkban *cumulí regii*-nek (király-hegyeknek), magyarul pedig *örhalom*-nak vagy *örhegy*-nek neveztek. Ilyen név mai napig is fennmaradt több erdélyi hegy elnevezésében, pl. ott van *Magyar-Sáros*-nál a szép kilátó ponttal kinálkozó *Örhegy*, *Szabad és Csávás* közt szintén van egy ily nevű hegy, valamint *N.-Enyed*-nél és a *Bodza-forduló*-nál is találunk egy-egy *Örhegy*-et. Ily hegyeken szokták volt eltemetni az előkelő holtakat is és halotti áldozatokat, (rendesen lovakat) hozni (*Ipolyi* 491. l.) Ily ragaslatok növényei és kövei különös tiszteletben részesültek és a néphit manapság is nagy gyógyító erőt tulajdonít ilyen növényeknek, a köveknek pedig különös bűvös hatást. *Fegyenye*n pl. a házak alapzatába az úgynevezett *Mészkemencze*-hegyről raknak néhány követ, hogy a házat megóvják a szerencsétlenségtől, a kövek helyébe pedig állati csontokat tesznek a hegyre, »hogy a marha is gyarapodjék.« Régi törvényeinkben előfordúlnak e szavak: »Cuicunque ritu gentilium iuxta puteos sacrificaverit, ad arbores, fontes, lapides — reatum suum bove luat« (*Ipolyi* 491. l.) S hány hegyi forrás van Erdélyben, melynek a nép különös gyógyító és bűvös erőt tulajdonít! A régi áldozatok manapság csontvázakká váltak, melyeket a nép karókra vagy hegyek kimagasló tetejére rak. *Csikmegyében* akárhány helyt ló- vagy juhkoponyát húznak a kerítés karóira vagy raknak a hegyek ormaira, hogy a nyáját ne bántsák a ragadozó állatok; *Háromszéken* pedig ezelőtt lókoponyát raktak a faluhoz legközelebb eső hegyre, ha a vidéken marhavész uralkodott. De a kerítés karóira húzott koponyák a boszorkányokat is távol tartják az udvartól. Ha valamely hegyről az a hír járja, hogy a vidék boszorkányai gyűlést szoktak rajta tartani, úgy Erdély sok magyar hegyein lókoponyákat raknak az illető hegy tetejére, hogy megzavarják a boszorkányok éjjeli mulatságait, illetőleg végkép elűzzék őket onnan; mert azt hiszik, hogy a hol a boszorkányok szoktak összegyűlni, ott nem nő többé fű, vagy ha sarjadzik is ott növényzet, azt megmérgeksi a boszorkányok vizelete. A ki elég bátor, hogy nagypénteken éjszélkor az úgynevezett *Lucza-szék*-kel felmenjen egy ilyen hegyre, az a *Lucza-széken* állva láthatatlanul megfigyelheti a környék boszorkányait mulatozásuk közben, és ha egy lókoponyát dob közéjük, onnan végkép el is űzheti őket. Ha aztán a boszorkányok eltűntek a hegyről, vegye hamar magához a nagyhatású *nagyfűgyökér* (*atropa belladonna*) nevű növényt. A *Lucza-szék* tudvalevőleg három darab háromszögletű, egymásra illesztett fadarabkából áll, melyek fáját Erdélyben sok helyt oly hegyről szerzik, a hol a boszorkányok szoktak mulatni, vagy a mely hegy belsejében tündérek vagy más mesés lények laknak, vagy pedig kincsek vannak elrejtve.

Ezt a híres nagyfű-gyökeret, melyet főleg a székely nők számtalan

babonára használnak, Szentgyörgy-napkor is szedheti az ember, ha e nap éjjelén meztelenre vetkezve és egy bizonyos titkos szer birtokában felmegy oly hegyre, hol hír szerint a környék boszorkányai szoktak néha-néha az ördög elnöklete alatt mulatni. Ez a titkos szer pedig abban áll, hogy egy kis kenyérbélbe egy szem borsot, szert és kevés sót összegyúrnak és a kiásott gyökér helyébe temetik az ördögök számára s ezalatt a »Miatyánk«-ot vagy »Hiszekegy«-et mormolják. Ezenkívül sem menet, sem jövet, sem munkaközben senkivel egy árva szót sem szabad váltani (*Kozma* 33. l.) Ha így nem jár el az ember, vagy elviszi őt az ördög, vagy pedig »megrázkodik a hegy fája és agyonüti őt.«

A boszorkányokat más módon is fel lehet ismerni. *Székelyföldön* őszi vetéskor a boronát az ember e célra künn hagyja télire a mezőn, Szentgyörgy-nap reggelén aztán felviszi a boronát egy hegyre, maga elé állítja és azon keresztül nézve az elhaladó csordát: a bika szarvai közt látja a legfőbb, s a többi harmokén az alsóbbrendű boszorkányokat (*Kozma* 39. l.). Ha *Kalotaszegen* valakinek nincsen szerencséje marháival és azt hiszi, hogy ezt valami boszorkány okozza, egy fekete tyúk első tojását a két végén kilyukasztja és annak tartalmát marháinak eledelére fűjja, a tojás héját pedig valamelyik hegy tetején a földbe ássa és e szavakat kiáltja: »Ha a boszorkány, ki marhámat megrontja, itt elrepül, dobd utána hegy, e tojást, hogy megdögöljön.«

Az ördögök is anyjuk főkormányzata alatt fent a havasokon laknak és kedélyes családi életet élnek. *Kalotaszegi* néphit szerint, valahol a havasokon a legfőbb ördög, az »ördögök czéhmeistere« egy sziklához van lánczolva, azért *lánczos*-nak hívják. Innen a káromkodás: »ebadta, lánczos teremtette!« Ő a leghatalmasabb ördög és társai azért lánczolták egy sziklához, hogy az egész világot el ne pusztítsa és aztán őket is meg ne semmisítse. Ugyancsak *Kalotaszegen* beszélnek, hogy a ki az ördöggel akar szövetségre lépni, az Szt.-György- vagy Szt.-János-nap éjjelén vigyen fel magával egy hegyre egy fekete szuka kutyát és ássa azt élve be a földbe, miután nyakába egy czédulát akasztott. Aztán kiáltson háromszor: »Ördög, tied vagyok!« Erre aztán ássa ki hamar a kutyát a földből és vegye le nyakáról a czédulát. Ha a czédulán levő írás el van törölve, az ember remélheti, hogy az ördög mielőbb felkeresi és vele szövetségre lép. A czédulára pedig az illető embernek saját vérével e szavakat kell írnia: »Ördög, tied vagyok! Istent tagadom és téged imádlak, ha hűséges szolgádon segítesz. N. N.« A múlt évi (1892.) Szentgyörgynap éjjelén *Jegenyei* elzüllött lakos, Kerekes József ily módon megkisérelte szerencséjét és hite szerint csakugyan ennek köszönheti, hogy a szomszéd községben egy egész évre tisztességes és jövedelmező alkalmazást nyert. Azt mondja, az ördög segített rajta.

Kirándulás a Bükkenes-tetőre.

Irta: *Harmath Lujza.*

Néhány évvel ezelőtt Tusnádon — Erdély e legregényesebben fekvő fűrdőjén — töltöttem a nyarat. Csakhamar ismerősökre akadtam, s a vidék fenséges szépségétől elragadtatva, megalakítottuk a turista-klubot, mely a kirándulósokat tüzte ki életcélul. Mindnyájan fiatalok, jó tüdővel, jó lábakkal megáldott ember-lények voltunk és a mi egy turistára nézve legfőbb, mindnyájan birtunk azzal a finom érzékkel, mely szükséges ahhoz, hogy a nagy természet csodálatos alkotásaiban feltudjuk fedezni az örök szépet.

A Miklósi-villában laktunk, mely gyönyörű kilátást nyújtott a Csomádra, Sólyomkő- és Bükkenesre s gyakran bámultuk meg a fellegek járását, melyek e hegy-óriások bozontos feje körül tartottak találkozót. A székely az ő gyakorlati eszével azt mondja, hogy: »pipál a hegy, esőre kél az idő«; és nekünk bizony gyakran volt alkalmunk tapasztalni, hogy nem jó a füstölgő hegyekkel tréfálni.

Gyönyörű szép idő volt, a nap barátságos melegével sütött alá, szellő sem lebbent, madár sem szólt, csak az öreg Bükkenes — mint legmagasabb hegycsompó — feje fölött kóválygott a szürke felleg, vagyis pipált az öreg egész büszke lenézéssel, s valószínűleg kaczagott a törpe emberiség tudatlanságán. Hogy milyen képet vágott hozzá, midőn alkonyatkor lucskosan, megázva, kedvetlenül tértünk haza egy-egy kirándulásról, azt már nem tudom elmondani, mert bosszúságunkban nem értünk rá megfigyelni a nagy óriás arczatát. Elég, hogy napról-napra mind nagyobbra nőtt az iránta való respektus, s egyszer csak azon vettük észre magunkat, hogy nem mi, hanem az öreg óriás rendezi kirándulásainkat.

Este megbeszéltük a másnapi programot, kiterveltünk mindent szépen, feltarisznyáltunk — turista-étvágyhoz méltón — bőven, az indulás perczeit meghatároztuk (és meg is tartottuk pontosan); de ime egy tekintet a Bükkenesre, elég volt, hogy romba döntse minden készülődésünket.

A felkelő nap aranyfényével vonta be az erdőkoszorúta hegyeket, szél se lebbent, s ragyogó tisztaságban fénylett az ozondús levegő; de az öreg javában pőfékelt s mi szépen otthon maradtunk; kaczagva, vagy sajnálva azokat, kik alkonyatkor lucskosan tértek vissza a kirándulásról. Lassankint bizonyos vonzalom, bizonyos tisztelet fejlődött ki bennünk az öreg iránt, s elhatároztuk, hogy látogatásunkkal fogjuk kifejezni iránta való érdeklődésünket.

Kirándulásainkban legtöbbször szíves házigazdánk Miklósi, csíkszeredai járásbíró vezetett, ki egyike a legfáradhatatlanabb turistáknak, és igen értelmes magyarázó; a mi egyik fő kelléke a jó turistának. Így jártuk be a Sólyomkő, Csomád, Vártető bérceit, majd a páratlan szép-

ségű Szent-Anna-tó partjain dicsőítettük a mindenhatót, ki ily fönséges alkotásokkal félemlíti meg a tudásával kérkedő embert. A halált osztó torjai barlangot bizonyos remegéssel közelítettük meg, s a kékes párázatot, mely a völgy felett félelmesebben lebeg, bizalmatlanul kívántuk a poklok fenekére. A Bálványos-vár romjai visszavitték képzeletünket a büszke hősök eposzra méltó tetteire és szinte megnépesültek a romok a hős Opur-család daliás nemzedékétől.

Minden kirándulás után szükség szerint egy-két napi pihenőt tartottunk, s ezalatt kovácsoltuk tovább az újabb terveket. De társaságunk napról-napra apadt, a kitartás meglanyhult, a lelkesedés alább szállt, s mi, a kitartóbbak, sajnálattal láttuk, hogy ma-holnap magunkra maradunk, s azok állnak félre, kik *leghangosabb* lelkesedéssel fogtak a munkához.

Elhatároztuk hát, hogy egy heti pihenőt tartunk, remélve, hogy ennyi idő alatt újra visszatér a megcsappant turistai kedv, s társaságunk újra kinövi magát. Egyikén e pihenő napoknak öten találkoztunk a reggeli sétán és sajnálkozásunkat fejeztük ki a fölött, hogy ily szép napot tétlenül kell eltöltenünk. A nap gyönyörűen kelt ki a hegyek közül, s a vén Bükkenes tisztán emelte égnek koszorús fejét, melyet egyetlen fellegfoslány sem homályosított el.

— Milyen kár e szép napért! Szólt egyik. A legszebb kirándulási idő, a minőt csak képzelni lehet; a vén Bükkenes napsugárban fürdik, nem lesz eső.

Tudják, mit? szólt egy harmadik. Tegyük látogatást Bükkenes-apónál.

— De, ki lesz vezetőnk?

— Én. Felelt egy fiatal házas úr, ki itt töltötte mézes heteit, s ifjú nejevel a legkitartóbb turistáknak bizonyultak.

— Állunk elibe! Pompás! Nagyszerű! Megyünk! Szóltunk örömmel s három perc alatt készen volt a tervünk.

Ebéd után azonnal indulás; semmi pakk, semmi fölösleges felső ruha, semmi tarisznyálás: este nyolczra úgyis itthon leszünk. Úgy nézett ki a dolog, hogy egy jókora séta az egész, még jóformán ki sem fogunk fáradni bele. Öten voltunk. A fiatal házaspár, egy barátném, én és egy fiatal rokonunk.

A kijelölt időben mindnyájan pontosan ott voltunk a találkozási helyen és egy óraker délután elindultunk. A fiatal férj vezetett, nyomában neje mindenütt. Mi el-ellankadtunk, de ők nem; mi le-leültünk pihenni, ők nem. Kéz-kézben, egymás mosolyából merítve erőt, egymás sűgárhoz tekintetéből lelkesedést, haladtak folyton előttünk, mintha valami csodálatos erő vezetné őket.

Az Olton áthaladva gyönyörű fenyves erdőn vezetett útunk, melyet csakhamar egy leégett és szenes tuskókkal, kidőlt törzsekkel telített hegy-

oldal váltott fel, melyen át csak nagy fáradaimakkal haladhattunk. Majd mind emelkedőbbé vált útunk; a fenyőt boróka, a borókát félig ért szeder, s a szedret végtelen sivar vulkánikus törmelék, vagy láva-képződmény váltotta fel. Tehát az öreg-apó egykor hevült, forogott, kitért, szilaj ifjú módjára s most tar-fejét ifjúi tűz világította be és büszke kegyúrként uralkodott az egész Olt mentén. Most nyugodt fenséggel nézett le reánk, s talán nevetett az apró ember merészségén, ki nem kevesebben törte a fejét, mint hogy az eddig érintetlen bérczetetön üdvözölje a lemenő napot.

Útunk meglehetősen gyors volt, mert sehogy sem tudtunk célzt érni. Mentől tovább haladtunk, annál távolabbnak tetszett a hegyóriás, mintha ő is vándor-útfára kelt volna, s észrevétlen haladna előttünk. Szomjunkat szederrel oltottuk, mely itt bőven terem, éhségünket azonban az otthon váró vacsora reménysége csillapította, lankadó crónket meg a turista büszkeségével tápláltuk.

Hat óra volt, midőn a hegy lábához értünk és minden pihenés nélkül haladtunk feljebb. Egymás kezeit fogva, erős hegyászó botjaink segítségével csak lassan haladhadtunk a csúszó törmelékek közt, melyeket szórványosan egy-egy törpe fenyő vagy feljebb bükk kötött meg. Midőn félig fenn voltunk a hegyoldalon, megnéztük óráinkat; hét óra volt estefelé.

Még legalább másfél órai út állott előttünk és még sem jutott egyiknek sem eszébe, hogy félbe hagyjuk útunkat. Kitartóan, jó kedvvel másztunk mind feljebb és feljebb, míg nyolcz órakor elértük a tenyészutolsó maradványát, s azontúl már a pusztá törmelék, vagy a minden természeti forrongással daczó síma szikla-falak vártak reánk. A nap éppen hanyatlóra szállt, a völgy felé már homály borúlt, a hegyek csompói arany fényben úsztak, s a fellegek ott lebegtek mélyen lábaink alatt, míg balra Al-Csik fényes templom-tornyai csillogtak a búcsúzó napfényben. Az Olt mint egy ledobott ezüst-szalag kanyargott a hegyek lábainál, s az »eregető«-k mint beleszótt sávolyok húzódtak végig a sötétzöld fenyvessel borított hegyek oldalán, míg távolabb a Hargita emelte föl hatalmas fejét.

Egész lelkem belemerült e fönséges látványba, melynél szebbet képzelet sem alkotott, teremtő sem gondolhatott ki. Egy csodálatos egész, hol lépten-nyomon a teremtés urát ismerjük föl, s hol megtanulunk imádkozni és megtanulunk kibékülni sorsunkkal.

Tovább! E rideg szó szakította meg szép álmaimat, s én valóra ébredtem.

Még út állott előttünk. De minek tovább? A mind jobban leszálló homály úgy sem enged látnunk többet, s a haladó idő visszatérésre int. Barátném és unokafivérem pártolták indítványomat, de az ifjú pár minden áron elakarta érni a tetőt.

Mi hárman leültünk, hogy megvárjuk őket, ők ketten azonban elindultak a bérczető felé. Keleten egész pompájában kelt fel a tele hold, s mi türelmesen vártunk egy órát.

Kilencz óra elmúlt, midőn türelmetlenkedni kezdtünk s hopp! hopp! kiáltottuk mindenfelé, de sehonnan sem kaptunk feleletet reá, a mi szerfelett nyugtalanított. Fialat rokonom elindult az ifjú pár keresésére és sokáig hallottuk kiabálását, míg egyszer az is megszűnt és mély némaság vett körül.

Ketten voltunk a nagy rengeteg közepén Felettünk a fényesen világító hold, alattunk titokzatos homály, az erdőből csodálatos suttozást hozott idáig a szellő s egy egész ismeretlen világ vett körül, melyből felizgatott képzeletünk különféle alakokat varázsolt elénk. Fogtuk egymás kezeit és remegtünk, de minden muló percz egy századnak tetszett s azt hittük, hogy éjféltre jár már az idő. És ekkor csodálatos merész gondolat fogant meg agyamban, melyet hogy kivittünk, most bámúlok meg jobban érett észszel, mint akkor, hogy megtettük esztelenül.

Menjünk haza, mondám. — Testvérem, kivel együtt voltunk a fürdőn, rendkívül nyugtalan lehet s talán kétségbe esnék, ha itt töltenék az éjt. Emezeknek, kiket bizonyára valami baleset ért, azonnal küldünk segítséget. És neki indultunk a nagy rengetegnek, úttalan útnak ketten és Isten csodája, hogy az irányt el nem tévesztettük. Hol egy ledőlt fátörzs, hol egy égbe meredő leégett tuskó, majd egy sziklaív, vagy facsoport emlékeztet, hogy jó nyomon járunk. Isten vezetett, a jó hold kísért s mi futva, lélegzetvétel nélkül, felizgatott fantáziánk rémeitől üldözve, *három óra alatt* tettük meg azt az utat, mit délután *hét óra alatt* értünk el.

Éjfélmúlt, midőn az Olt partjára értünk.

A tulsó parton roppant népcsofódület, fáklyák világa látszott, s hangos beszéd hallzott át hozzánk. A rozoga pallón, mely a fürdő szégyenére (remélem azóta újjal cserélték fel) összekötötte a két partot, nem mertünk átmenni s így átkiáltottunk, hogy ha ismerős van oda át, jöjjön érettünk. Hangunkra a megkönnyebbülés és az öröm moraja hangzott fel. Többen jöttek segítségünkre, s ekkor tudtuk meg, hogy épen felkeresésünkre indultak, mert valami szerencsétlenség áldozatainak tekintettek és szegény testvérem már kétségbe volt esve.

Eltikkadva, kimerülve, kiéhezve értünk szállásunkra, hol nem nagyon kellett ringatni, hogy az álmom édes karjaiban találjunk enyhülést. Hanem azóta nem megyek el többé ismeretlen útra és főképp — nem indulok fiatal házasokkal.

Többi három társunk csak éjfélmúltán két órakor ért haza.

TURISTASÁG.

Kirándulás a tordai hasadékhöz.

A *tordai hasadékhöz* márczius végén már kirándult Kolozsvárról *Hangay* Oktáv osztályalelnök három budapesti úrral. Úba ejtették a túri hasadékot, honnan Peterdre, s a tordai hasadékon át Tordára gyalog mentek. A hasadék peterdi oldalánál még mindig létrával kell menni, de $\frac{3}{4}$ része a hasadéknak gyalogúttal van már ellátva; csak itt-ott volt az út a lehulló törmeléktől elborítva. Nagy baj e gyönyörű helyre való kirándulásnál, hogy a bérkocsisok fuvadíja sem Kolozsvárról, sem Tordáról hatóságilag rendezve nincsen, s e miatt a látogató messzeföldről jött község sokszor a leggyalázatosabb presszióknak van kitéve. Így pl. *Hangay* alelnök kialakudta kolozsvári bérkocsissal (a Széchenyi-térről) 7 firtért Tordára az utat, s mily nagy volt meglepetése a budapesti urakkal együtt, midőn Túrra érkezve a bérkocsis »úr« kijelentette, hogy csak Túríg viheti őket *hét* forintért! — Addig míg Kolozsvárt és Tordán az illető városkapitányságok nem állapítják meg a közeli kirándulások maximális, de a látogatókra nézve méltányos fuvarösszeget, nem lehet a tordai hasadék látogatását általánossá tenni.

—v.

Az E. K. E. történelmi kirándulása.

Egyesületünk kolozsmegyei osztálya április 30-án történelmi kirándulást rendezett Kolozsvár környékére. Fő célja volt: megállapítani *II. Rákóczy* György fejedelem eleste, illetőleg megsebesülése helyét, mert a mostani Rákóczy-emlék tudvalevőleg nem azon a helyen áll, a hol a nagy fejedelem, 1660 május 20-án csatát veszve, halálosan megsebesült.

A kirándulás iránt épen e fontossága következtében, már napok óta nagy volt az érdeklődés. Vasárnap reggel (ámbár a megelőző napi eső miatt, számban kissé megfogyva) el is indult a társaság *Szádeczky* Lajos dr. elnök vezetése alatt, s ott voltak többek közt: *Mannsberg* Sándor br. alelnök, *Gámán* József dr. titkár, *Moldován* István és *Veress* Endre (mindhárman vasparipán), aztán a központ részéről *Radnóti* Dezső titkár és *Kolbenheyer* Bertalan jegyző, továbbá *Moldován* Gergely dr., *Márki* Sándor dr., *Békéssy* Károly dr., *Eöry* Ernő, valamint *Bacsó* Móze-, *Bodrogi* János és *Rády* József tanárjelöltek és délután a Kerékpáros-egyesület tagjai közül is sokan kivonultak.

Az első megállás Szász-Fenesen volt, honnét a Leányvárra gyalogoltak a kirándulók, megállapítván útközben a legjárhatóbb feljárást és az alkalmazandó útjelzéseket. A Leányváron még látható romok és az innen nyíló gyönyörű kilátás megtekintése után lejöve, csak a Szász-Lóna előtti térségen állapodtak meg, hol ugyanis legnagyobb valószínűség szerint *II. Rákóczy* György fejedelem megsebesülésének a helye van. A régi króni-

káknak a csatára vonatkozó részeit a helyszínén összevetve, majdnem bizonyossággal lehetett különösen *Szalárdi* krónikás leírása után a patakot megkapni, hol a fejedelem átugratván, lováról leesve, az ellenség által megsebezteték. Természetes, hogy a Rákóczy-emléknek ezek következtében nem Kolozsmonostor végén a 147-ik km.-kő közelében, hanem a szász-lónai híd mellett volna igazság szerint méltó helye.

Gyaluba délután fél 2 óraker érkezett a társaság. A város végén az E. K. E. gyalui képviselősege várta a vendégeket *Kántor* József titkár vezetésével. Hogy annál fényesebb legyen a fogadtatás, még a helyi cigányzenekar is ott volt, a Rákóczy-indulóval köszöntvén a vendégeket.

Az alsó vendéglőben turista-ebédre ekkor már fel volt terítve, melyen nemcsak a vendégek, hanem a gyalui E. K. E. tagok is résztvettek. *Kántor* József titkár állott elsőben fel, hogy a képviselőség nevében üdvözlje a vendégeket. Gyalura nézve kedvező jelt látván abban, hogy az E. K. E. kolozsmegyei osztálya mindjárt első kirándulását e vidékre tűzte ki, kiemeli a gyalui havások közgazdasági, kulturális és nemzeti fontosságát és kéri az osztályt, hogy hódítsa meg e vidéket is az eszmének, melynek hasznát bizonyára a vidék lakossága fogja élvezni. Utána *Szádeczky* Lajos dr. vázolta az egyesület fontos céljait és kérte a gyaluiak szíves támogatását. Folytonos tetszés közt fejtegette azután Gyalunak a turistaságra nézve fontosságát, a vidék érdekességét, kijelentvén, hogy ez a hely védőbástya, előre tolt őrszem, honnét a turisták a hegyeket meghódítani kirándulnak. Az elnök szavait zajos éljenzés követte

Radnóti Dezső kijelentvén, hogy neki, mint központi képviselőnek, ha valahova megy, mindig az a célja, miképp az egyesület szervezetét lehetőleg tágítsa és minthogy ez összejövetelem a gyalui E. K. E. tagok majdnem teljes számban megjelentek, indítványozta, hogy a gyalui E. K. E. képviselőség ez alkalommal hivatalosan is szervezkedjék, megválasztván tisztikarát és választmányát. Az indítvány helyeseltetvén, megválasztották egyhangú felkiáltással elnöknek *Ferencz* Gyulát, titkárnak *Kántor* Józsefet, valamint több tagból álló választmányt is szerveztek. Ezután megkezdődött a tosztozás, *Gámán* József dr. felköszöntvén az új elnököt, *Márki* Sándor dr. a gyalui hölgyeket és fiatalságot, *Szádeczky* Lajos dr. *Kántor* Józsefet és *Betegh* Mártont.

Délután 3 óraker a gyalui várat nézte meg a társaság, vendégszerető fogadtatásban részesülvén a gyalui Rosenberger-család részéről. Utolsó pontja a szép kirándulásnak a reketői faúsztatás és fűrészmalom megtekintése volt. Kisérve a gyalui képviselőség által, ezeket is megtekintette a társaság, honnét visszatérve *Kántor* József vendéglelte meg a kirándulókat, hol természetesen *Mannsberg* Sándor báró részéről az első felköszöntő *Kántor* Józsefné háziasszonyt illette, a második *Szádeczky* Lajos dr. részéről a házi urat.

A kirándulók e kedélyes első idej turistáskodásukból este 8 óraker érkeztek vissza Kolozsvárra.

F Ü R D Ő Ü G Y .

A korondi gyógyfürdő újjáalakulása.

Korond, Udvarhelyvármegyének e kies fekvésű gyógyfürdője, mely égzőszervi bajokban Magyarországnak nevezetes különlegessége, s mely az orvosi szakértők véleménye szerint gyakran hatásosabb a stájer *Gleichenberg*-nél, nagy átalakuláson megy keresztül. Az új fürdőévad egyszersmind új korszak kezdete lesz Korondra nézve. Azokra, kik régi elhanyagolt állapotában ismerték e fürdőhelyet, kellemes meglepetések várnak az idei fürdőévadban. Mindenekelőtt örvendetes átalakuláson ment keresztül, a fürdőt körülvevő park, melyet a műkertészet mai igényei szerint szabályoztak, láttak el új sétányokkal s díszítettek szebbnél-szebb virágszőnyegekkel. Ezenkívül 40.000 darab lúczyfnyőt ültettek ki a park megnagyobbitása végett. A fürdő-közönség kényelme érdekében két díszes új házat emeltek, széles terrászokkal. Az új házakban 22 család számára van czélszerűen és egész újonnan bútorozott lakás. Továbbá a többi épületeket is teljesen jókarba helyezték és az összes lakószobákat fertőtlenítették.

A fürdő páratlan hatású gyógyvizeit szakszerűen osztályozták. A régi forrás mellett az új forrás »fő-kút« nevet nyert s annak vizét *Hankó* Vilmos dr. választmányi tagunk e tavasszal vegyelemezte. A fő-kutat a legtökéletesebb rendszerű pneumatikus vízemelő géppel látták el, mely minden pohár vizet kristálytisztán és vegyileg kimutatott állapotában, változatlanul szolgáltat. A víznek palaczkokba való töltését is a legújabb rendszerű töltőgéppel fogják eszközölni, úgy, hogy — a szükséghez képest — naponta 5—6 ezer palaczk is megtölthető lesz. Ily módon e gyógy- és ivóvíz a kereskedelmi forgalom útján is hozzáférhető lesz, mi annál kívánatosabb, mert jelenleg a gleichenbergi vízért sok pénz vándorol ki külföldre. S e vízzel a korondi könnyen felveheti a versenyt, mert a mellett, hogy jobb hatású, tetemesen olcsóbban állítható elő, amennyiben a gleichenbergi víz ára palaczkonként 28 kr, a korondi víz pedig 10 krajczárért is árusítható lesz.

Különösen említést érdemel, hogy a fő-kúttól alig 20 lépésre fekvő vasas-szénsavas hideg fürdő két medenczébe foglaltatott, a közvetlen közepében lévő meleg fürdő pedig teljesen jókarba helyzetetett, gőzfűtésre berendezve. Itt vasas, sós és más fürdők egyaránt rendelkezésre állanak. A maga nemében páratlan korondi sós, szénsavas, vasas borvizet, mely eddig távol a fürdőteleptől volt csak használható, levezették és díszes új fürdőházban két medenczébe foglalják. A fürdőház, melyet parkkal vesznek körül s mely egészen az országút szélén épül, 30 öltöző szobával lesz ellátva.

Végül megemlítjük, hogy Korond új fürdőorvosa *Gámán Béla dr.* kolozsvári orvos lesz, a ki légzőszervi bajokban jeles speciálista.

—a.

NÉPRAJZ.

A Leányvár regéje.*)

A szász-fenesi völgyben, a keleti kis hegyláncz cserjés, erdős oldalán emelkedik a *Leányvár*, egy kimagasló hegycsúcs, melyről az alábbi regét mesélik a faluban.

Hatalmas kővár állott egykor a hegytetőn, a jezsuiták állandó lak-tanyája. A várban 320 jezsuita-barát lakott, kiket az egész környék uralt és kiknek zsarnokságát mindenki érezte. A közeli falvak népeinek minden vagyonát a vár urai harácsolták el. És ha még csak a vagyonnál maradtak volna! De nem maradhatott meg a vidéken egyetlen szép leány sem, mert a vár urai magukkal vitték a szikla-várba és soh'se látták többé családjukat, falujukat . . .

Az összerabolt szépségek közt legszebb volt *Stefán Anna*, a Tógyer Juon aranyhajú, csillag-szemű mátkája. A jezsuita-barátok főnöke égető, emésztő szerelmet érzett iránta. Levitte őt magával a sziklavár földalatti aknáiba és sorra mutogatta neki a milliókat érő kincseket, halomba rakott aranyat, ragyogó karbunkulust, tüzet szóró gyémántot. »Nézd, ez mind a tied, ha engem szeretsz« mondá neki; de *Stefán Anna* megrázta a fejét, kevélyen, büszkén és szemébe vágta: »Soha!« A páter aztán beljebb vitte őt, a legtitkosabb rejtekekbe, hol a hatalmat és erőket adó titkos szerek állottak.

E dohos, sötét üreg a vár legmélyebb részén feküdt. Sorba rakott lőporos hordók, tarka fegyverek, szűrő, vágó eszközök sorakoztak itt egymás mellé. A visszautasítása miatt dühös jezsuita-pap felkapott egyet, a mindig töltött fegyverek közül, s rászegezte a lányra: »Szeretsz?!« »Nem!«

E határozott nyilatkozatra abban a perczen elsült a fegyver, de a szép leány feje helyett, egy lőporos hordót talált. Erre egy siketítő, perczekig tartó robbanás következett s a vár óriási szikla-koczkái, porrá törve, darabokra szaggatva, maguk alá temettek mindent, szép leányt, szerelmes papot, milliókat érő kincset, mindent.

Jámbor hívők még ma is keresik, a hegység üregeiben s a tetőn levő romok közt a mesés kincseket, de mindössze egy-egy faragott kő-koczka, vagy rozsdás fegyverek széttört darabjai, — a mit találnak.

Rosenberger Fáni.

*) E kis közleményt (a füzetünk 146—7. lapján ismertetett) történelmi kirándulásunk alkalmával kaptuk. A szász-fenesi postatiszt R. F. k. a. volt szíves nekünk átadni, a ki e regét egy ottani öreg asszony elbeszélése után írta le. *Szerk.*

EGYESÜLETI ÉLET.

Az E. K. E. központi választmánya.

Választmányi gyűlés május 11-én. Ámbár ünnep volt e napon, mégis szép számban összegyűltek a választmányi tagok, hogy a felmerült sürgősebb ügyeket elintézzék. *Bethlen* Bálint gróf elnök csakis ez ülés végett jött le Budapestről, mivel *Feilitzsch* Arthur báró ügyvezető alelnök a gyűlésen helyette, távolléte miatt, nem elnökölhetett. Jelen voltak még *Radnóti* Dezső titkár, *Várady* Aurél jegyző, *Sándor* József tiszteleti tag, *Mannsberg* Sándor báró, *Kolbenheyer* Bertalan, *Márki* Sándor dr., *Nedoroszték* János, *Szádeczky* Lajos dr. stb.

A titkári jelentések első pontja annak bejelentése volt, hogy *Bethlen* András gróf földmivelésügyi m. kir. miniszter, egyesületi tiszteleti elnök engedélyezte a *Bethlen* András-szikla elnevezést. A szép levél, melyet a választmány éljenzéssel fogadott, a következőleg hangzik: »A tisztelt választmánynak tolyó évi ápr. hó 24-én kelt 242. szám alatti soraira válaszólag midőn készséggel adom beleegyezésemet, hogy a reketői vadászlaktól fél órányira a Hideg-Szamos egy merész kanyarodása felett emelkedő szikla nevről neveztessek el, nem mulaszthatom el, hogy a tisztelt választmánynak szíves figyelmeért köszönetemet ne nyilvánítsam. Szívélyes üdvözzettel Budapest, 1893. ápr. 29-én. Gróf *Bethlen* András.« A titkár ezután még a következőkről tesz jelentést: »A kereskedelmi miniszterhez felterjesztést intéztünk a kiállítás tárgyában, közölvén vele a választmány múlt határozatát és felkérvén, hogy ennek megfelelőleg támogassa a kiküldötteket. — A tagokhoz az esedékes díjak befizetése végett felhívást bocsátottunk ki. A tagdíjak ennek következtében meglehetősen folynak. Kolozsvárt is megkezdjük a díjak beszédését. — A bécsi cs. és kir. katonai földrajzi intézetnek elküldtük ama térképek jegyzékét, melyekre a térképjavításhoz szükségünk van. Ezzel kapcsolatban a térképjavító bizottság elnökét, *Márki* Sándort is felkérték, hogy a bizottsággal a munkálatokat kezdje meg. — A radnai kirándulás ügyében ismételen érintkeztünk a deési rendező bizottsággal, illetve az e bizottságtól kiküldött kirándulási albizottsággal, melynek elnöke gr. *Bethlen* Bálint. alelnöke *Mailether* Zoltán. Ugyan e tárgyban írtunk a szamosvölgyi vasút-igazgatóságához, a radna-borbereki osztályhoz és Beszterczére több helyre. A reklamat úgy a fővárosi, mint a kolozsvári és vidéki sajtóban megkezdettük. — A jelvények ügyében a vál. határozata értelmében időközben intézkedtünk, megállapodván egy csinos mintában. A tagokhoz pedig köriratot bocsátottunk ki, hogy a jelvény ára fejében 1 frt 50 krt küldjenek be. A jelvények egy hét alatt készen lesznek. — A hirdetés-felvételi irodákhoz átíratot intéztünk, hogy hirdetéseket lapunknak is adjanak. — A Mecsek-egylettel érintkeztünk az erdélyi kirándulás ügyében. Úgyszintén a programot készítő osztályokkal is. — Az osztályokat köriratban szólítottuk fel, hogy kirándulási programjukat terjesszék a központba. — A radna-borbereki víz palackoltatása ügyében felszólítottuk a megelőzőleg ajánlatot tett beszterczei kereskedőt, hogy a további lépések megtételére érintkezzék velünk. Megküldtük egyúttal a víz vegyelemzését. — *Becze* Antal alispán értesített, hogy a csikmegeyei osztályt a főispánnal együtt eddig azért nem alakították meg, mert a szükséges tagokat még nem tudták összegyűjteni. A nyáron azonban ismét tesznek kísérletet. — Háromszékmegeye alispánját felkértük, hogy a megye által tett 100 frt alapítványt fizesse be. — A borbereki fürdőben italmérési engedélyre lévén szükségünk, folyamodtunk ez iránt a deési pénzügyigazgató-

sághoz. Minthogy pedig az egyesületnek a pénzügyigazgatóság nem hajlandó az italmérést engedélyezni, míg az alkalmazandó korcsmáros erkölcsi bizonyítványát be nem nyújtjuk, ez iránt is sürgősen intézkedtünk. — Az alsófehérmegyei osztály a detonatai menedékház költségeire 400 frtot küldött. Köszönettel nyugtáztuk és a helyre vonatkozó aggályaira nézve megnyugtattuk. Úgyszintén felterjesztést intéztünk a földművelési miniszterhez, hogy a kolozsvári erdő-igazgatóság által beterjesztett költségvetést és tervrajzat hagyja jóvá és az építést engedélyezze — A háromszékmegyei osztály máj. 15-én tart választmányi gyűlést. A kolozs. megyei több ízben tartott gyűlést, megkezdvén már a kirándulások rendezését is. Rendezett eddig kettőt, egyet a Kányafőmesselátóhoz és egyet Gyaluba, itt megalakítván a képviselőseget Kiadta az *Erdély*-ből különnyomatként az első Kárpát-Estély emlékkönyvét és a »Kolozsvári kalauz« kiadása ügyében is döntött. A többi osztályok is meglehetősen mozognak. — Fürdő-részenyídjáikat befizették: Flóth A. Adolf, Placsintár Dávid, Mannsberg Sándor, Palóczy Lajos, Kisegítő-takarékpéztár és Hersch Brecher.

Választmány a titkári jelentést tudomásul veszi és a jelvényekre a szükséges összeget előlegezi.

A pénztári jelentés szerint apr. havi bevétel volt 225 frt, a múlt havi áthozatal 964 frt 11 kr, kiadás 412 frt 07 kr. Pénztári készlet tehát máj. 1-én 84 frt 14 kr.

Következtek most a radna-borbereki fürdőre nézve a titkár különböző előterjesztései. Első sorban a választmány kimondta, hogy a fürdő nevét, az eddig használt »Bor-völgy« helyett a magyarosabb és inkább megfelelő »Radna-Borberek«-re változtatja és ilyen értelemben a belügyminiszterhez kérést intéz.

A nagy bányai bányai igazgatóság értesíti az egyesületet, hogy a pénzügyminiszter a radna-borbereki fürdőben felállítandó épületekre vonatkozólag újból készített költségvetést jóváhagyni méltóztatott, azonban szükségesnek találja, hogy életbiztonsági szempontból a vendéglő épületnél egy második emeleti lejáratról is minden esetre gondoskodva legyen. Felszólítja tehát az egyesületet, hogy ily értelemben intézkedjék és az építkezések befejezésekor erről neki, annak idején, jelentést tegyen, csatolván ehhez a módosított terveket, melyek szerint az épületek felemelve és berendezve lettek.

Választmány kimondja, hogy az átírat az elfogadott költségvetéssel együtt tétessék át a radna-borbereki osztályhoz azzal az utasítással, hogy a mennyiben a lejárati költségvetés keretén belől kivihető, azt pótlólag még megkészfittetni sziveskedjék. Az épületekre előirányzott 11377 frt 04 kr a múlt évben a választmány által megszavazva és ebből eddig 10741 frt 80 kr kifizetve lévén, a fennmaradó 635 frt 24 kr pótlólag a választmány a mennyiben a pénztár ereje engedi kiutalja, illetve a költségvetésbe utólagosan felveszi.

Guzmán János jelentést tesz a radna-borbereki fürdő építkezéseiről. E szerint a megállapított 11377 frt 04 kr. építési költségből felvett apr. végeig 9470 frt 80 krt, melyből tisztán építkezési célra kiñzetett 9410 frt 85 krt, kezelésre 52 frtot, leltári, illetve felszerelési tárgyakra 419 frt 35 krt, a régi fürdő javítására 97 frt 70 krt, összesen tehát nem építési célokra 568 frt 93 krt. Marad tehát a fürdő építkezésére még fizetendő 1666 frt 19 kr., melynek máj. 15-ig kifizetését kéri.

Tekintettel, hogy időközben az elnökség vett távirati sürgetésre 800 frtot ebből már kifizetett, a szükséges 1166 frt 19 krt kiutalja, azonban felkéri az építkezés vezetésével megbízott Guzmán Jánost, hogy a legnagyobb takarékosággal járjon el a további kiadásoknál, mivel az egyesület pénzereje a felmerülő újabb kiadásokat fe-

dezni nem tudja. Együttal neki a tapasztalt odaadó munkásságért jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

Ugyancsak Guzmán János beterjeszti a költségvetést a fűrdőben még véghezviendő melléképítkezésekről, melyek az előirányzott költségvetésben elő nem fordulnak. Szükséges tehát még a vendéglő-épületnél a feltöltés folytatása, lécz-kerítés, egy filegoria és tekepálya, istálló és kocsiszin, fa és bokrok ültetéshez kerti munka. Ezek költsége 2786 frt 36 $\frac{1}{2}$ kr. Kéri ezek iránt a határozatot.

Tekintettel a pénzügyi helyzetre a pótépítkezéseket most mellőzi a választmány, azonban kedvező anyagi helyzet alkalmával ennek kivitelére nézve később fog határozni.

A radna-borbereki fűrdőben alkalmazandó vízvezető-csövek és egy kazán felállítása végett az osztály megküldi Linkner Ede beszterczei gépész költségvetését, mely szerint ezek 1245 frtba kerülnének a hozzávalók nélkül. Miután ez az összeg a költségvetésbe felvett 1200 frtot felülmúlja, kéri, hogy a vízvezető-csövek és kazán elkészítésére Kolozsvárt bizzunk meg valakit.

Választmány elhatározza, hogy felszólítja a kolozsvári gépészeket ajánlataik benyújtására, melyeknek alapján a legelőnyösebb alánlatot tevőnél szükséges kazánt és csöveket megrendeli a már kiutalt építkezési költség terhére. Választmány ezzel csak közvetíti az ügy elintézését, de minden összeget csak az előirányzott összeg terhére utal ki.

A fűrdő kezelési nyomtatványaira nézve a radna-borbereki osztály intézkedést kér. Kell ugyanis fűrdő-látogató könyv, utalványkönyv meleg fűrdőre, hideg fűrdőre és fűrdő ruhára.

A szükséges nyomtatványok elkészítésével az elnökség a fűrdő 1893. évi bevételének terhére megbizatik.

A máj. 29-én rendezendő kirándulás ügyében titkár előterjeszti a programot. Választmány azt nagyjában elfogadva, titkárt Deésre kiküldi, hogy az Emke kiránduló bizottságával a részleteket megállapítsa.

Végül a választmány *Kolbenheyer* Bertalant egyhangulag jegyzőnek választja meg.

Az E. K. E. marostordamegyei osztálya.

Közgyűlés és jelentés az 1892. évi működésről.*)

Az E. K. E. marostordamegyei osztálya f. évi február 19-én d. u. 3 órakor tartotta meg évi közgyűlését *Nemes Ödön* tanár elnöklete alatt. A népes közgyűlésen megjelentek többek közt *Oroszlán István* titkár, *Márványi Arthur* pénztáros, *Bartók László*, *Lázár Benedek*, *László Gynla*, *Nagy Sándor*, *Pap András*, *Tamás János*, *Törpényi János*, *Stein János dr.*, *Szentgyörgyi Dénes* stb. — A központi választmányt *Radnóti Dezső* titkár és *Beregszászy László* pénztáros képviselték. A közgyűlést *Nemes Ödön* elnök az alábbi tartalmas beszéddel nyitotta meg.

Igen tisztelt közgyűlés!

Naponként füleinkbe zúg a panasz, hogy társadalmunkra. különböző címek alatt, részint humánus, részint hazafias czélok elérése szempontjából áldozatkészség tekintetében mind inkább súlyosbodó feladatok váraкоznak. E kifakadások azonban csak látszólag jogosultak, mivel a közügy érdekében hozott áldozatok a nemzeti kultúra gyökereinek megerősödését mozdítják elő, s e nemzeti kultúra idők során oly gyű-

*) Tárgyhalmaz miatt késett mostanig és szorult ki múltkori füzeteinkből.

möksöző fává növekszik, mely hazánk minden egyes fiának dús kamatokat nyújt. E jogosulatlan panaszok helyett az emberiség és haza iránt tartozó szent kötelességeink tudatában, sokkal természetesebbnek tartanám a vágnak ama magasztos nyilvánulását: vajha minél több alkalom nyílnék arra, hogy mindnyájan kedves hazánk és nemzetünk érdekében önfeláldozó szeretetünket, legbensőbb ragaszkodásunkat *tettek* által kifejezhessük, bebizonyíthassuk! És voltaképen nem is ama pár forintnyi adományban, mit egy-egy hazafias ügy pártolására nyújtunk, rejlik az élető erő, hanem inkább abban a nemes felbuzdulásban és lelkesedésben, melylyel az ügyet kísérik; mivel bármely nagy eszme megtestesítését csak akkor érzük el, ha az eszméhez a társadalom egy szívvel-lélekkel ragaszkodik, s azt magáévá teszi, érette küzd, munkál, még pedig nem pillanatnyi fellobbanással, hanem következetesen és erős kitartással. A közönnyel és a talán olykor hiúságból nyújtott forintokkal tőkét nevelhetnek ugyan, de e töke értéke vajmi kicsiny lehet ott, hol a társadalom azt nemes ambícióval, igazi lelkesedéssel, magasabb ideálok után törekedve, a haza és emberiség javára nem igyekszik fordítani. Mert valamely szent ügy anyagi pártolásánál éppen nem alárendelt tényező az adományozás bensősége, s az ügy iránti lelkesedés, melynek egyik szép példáját a bibliabeli fillért adakozó asszony nyújtja.

Azt hiszem, teljes joggal állíthatom, miszerint egy sincs köztünk, ki ne élne tudatában annak, hogy hazánk határain belül számos teendőnk van, melyek részint kulturális, részint nemzetgazdasági szempontból mindnyájunkat közös munkára hívnak, s egyszerűen hazafias érzelmeinkre apellálnak.

E helyen mellőzve a nemzeti szellemet és anyagi fellendülést előmozdító különböző nagy horderejű egyesületek körvonalozását, legyen szabad egyesületünkről, az E. K. E.-ről nézeteimet kifejezmem, melynek mint Aphroditének a tenger, a nem kevésbé mély, igaz hazaszeretetet adott imént életet.

És a mint igaz, hogy egyesületünk lételét a tiszta hazafiságnak köszöni, kétségtelen, hogy virágzóvá tételét is szintén hazafiságunk parancsolja. Ha ugyanis egyesületünk célját tekintjük, az szorosán bérczes hazarészünk jólétének emelésére irányul s e mellett közelebbi érintkezésbe kíván hozni a művelt világgal az által, hogy utat akar nyitni a turista-elemnek, mely a kis Erdélyt, Európa ez elrejtett gyöngyét, csak hírből ismeri.

Midőn tehát egyesületünk Magyarország erdélyi része turistai kiművelésének eszméjét foglalta programjába, ezzel nem kevesebbet akar, mint azt, hogy kies hazarészünk tengernyi szépségeit hozzáférhetővé tevén, vonzó erejét fokozza s kivált a művelt Nyugat-Európa nemzetéinek élvezetek szempontjából feltárja. És dicséretére válik az intéző köröknek, hogy a nemzeti haladásra lényeges befolyást gyakorló eme nagyjelentőségű tényezővel is számot vetettek s a külföld példáin okúlva, kies hazarészünk anyagi érdekeinek is megbecsülhetetlen szolgálatokat kívánnak tenni. S hogy ez mostanig nem így volt, az csak érdekeink félreismeréséből eredt, pedig már régóta mivé lehetett volna a kis Erdély, ha mind ama természeti szépségeket és kincseket, melyeket magában rejt, gondjainkba vettük volna. Hová emelkedhetek volna messzeföldön páratlan gyógyerejű fürdőink, melyeket a külföldiek az idők során teljesen háttérbe szorítottak.

Végre beláttuk a százados mulasztásokat. De kérdem, hol a jó ügghöz méltó buzgalom, kitartás? Sajnos, de sajátos nemzeti temperamentumunknál fogva, mi azonnal nagy dolgokat, fényes sikert akarunk elérni s mintegy varázsütésre megvalósítani az eszmét, másokat túlszárnyalni, s feledni látszunk, hogy míg más nemzetek okosan felhasználták az időt, mi alig-alig adtunk életjelt magunkról. Innen van, hogy ha-

zai fürdőink még napjainkban is jobbadán siralmas állapotban tengenek, míg a külföldi fürdők a látogatók százezreit vonzák magukhoz; azt pedig hangoztatnom felesleges, hogy e népözönlés egyszersmind a pénz nagymérvű forgalmát eredményezi. Midőn tehát egyesületünk fürdőink érdekében a hazai és külföldi személyforgalom emelését czélozza, ezzel nem akar kevesebbet, mint erdélyi fürdőink látogatottságát biztosítani, s azokat magasabb színvonalra emelni; vagyis módot kíván nyújtani arra, hogy a nemzeti vagyonosodás ez úton is biztosítható legyen.

De az egyesület szervezői annak is tudatában voltak, hogy e bájos országész természeti szépségeit csak részben ismeri a nagy közönség, főleg miután azok nagy részben alig megközelíthetők. A ki kis hazarészünk ismertetésével foglalkozó irodalmunkat figyelemmel kísérte, annak méltán fe tünhetett, hogy egyes vidékek oly megkapó természeti ritkaságokat mutathatnak fel, melyekről ezelőtt csak pár évtizeddel is mint mesebeli dolgokról sejtelemszerűleg beszéltek, sőt vannak nevezetességei, melyek létezéséről csak legújabb időben vettünk tudomást, nevezetesen a nyugati hegylánczolatok jégbarlangjairól, melyek praehisztórikus leleteik által feltűnést keltettek. Ehhez járul, hogy nem egy kiváló természeti nevezetességünk alig megközelíthető lévén, azokat a turista-világ nem élvezheti. Egyesületünk e körülményt is szem előtt tartva, módot kíván nyújtani arra, hogy az akadályok lassanként e tekintetben is elháríttassanak, midőn pedig a központban »Erdély« címmeel havi folyóiratot alapított és indított, azzal a honismertető adatok terjesztését is munkába vette, mi által hívatásának magaslatára emelkedett. E közlöny, melynek egyik hívatása egyúttal az egyesületi szellemet is mindig ébren tartani és eszménket hova-tovább népszerűsíteni, egyszersmind tapasztalataink és működésünk hű tükre s maga ez is parancsolja, hogy minél több olvasót s így tagot szerezzünk neki.

Az osztályok feladatai közé tartoznék egy másik szükséges irodalmi vállalat, mely abból állana, hogy az osztályok turistái szempontból nevezetesebb városaik és vidékeik rövid monografiáit vennék munkába, a mint azt a külföldön is cselekszik, úgy hogy az útazó, a mint valamely vidéki központba ér, azonnal kéznél kaphassa a kívánt speciális kalauzt, melyben világosan leírandók volnának mindama természeti, műtörténelmi, ethnográfiai s más nevezetességek, melyek a turista tudás-vágyát ingerlik és érdekeltségét lekötni vannak hívatva.

Én — és gondolom, ebben velem mások is egyetértenek — a turistaság alatt, nem: holmi gyaloglást, lőtást-futást értek, melynek utolsó pontját egy olympusi lakmározás képezi; hanem értem alatta ama tervszerű kisebb-nagyobb kirándulásokat, melyeket bizonyos vidék tanulmányozása szempontjából teszünk. Kirándulásokat tehetünk pl. valamely vidék vagy hegység geológiája, flórája tanulmányozása céljából avagy útunkat összeköthetjük archeológiai, ethnográfiai s egyéb kutatásokkal, mindig arra ügyelvén, hogy a kellemest a hasznos és tanulságos dolgokkal hozzuk kapcsolatba. Ez nézetem szerint a nemesebb értelemben vett turistaság, midőn az izmok edzésével a kedély is megelégnik s az elme szintén osztályrészéhez jut. Csakis az ily elvek mellett rendezett turistái kirándulásokkal hozhatók aztán kapcsolatba az E. K. E. által hangoztatott népszerű és tudományos felolvasások és ismertető előadások, valamint a természetrajzi, néprajzi és egyéb gyűjtemények alapítása.

Ez mind szép — mondhatják sokan és mondják is; — de kiből teljenek ki a turisták? Kinek adatik az, hogy egy-egy kirándulásra napokat szentelhessen? Legkivált: hogyan teheti egy szorosan helyhez és időhöz kötött hivatalnok? Őszintén szólva, a mai bürokratikus rendszer mellett, erre nem könnyű megfelelni; de azt mindnyájan szomorúan tapasztaljuk, hogy az egyhangú, senyvesztő munka és folytonos

zárt levegő mellett a hivatalnoki kar kedélye teljesen elromlik, közönyössé lesz. Milyen egészen másképp volna ez, ha a hivatalnok is, ki nap-nap után reggeltől estig ott görnyed asztalánál, olykor kimehetne pár napra új erőt, életkedvet gyűjteni s a szabad természetet élvezhetné. És hiszem, hogy ha nem is a közel jövőben, de minden esetre eljön majd az idő, midőn e tekintetben is üdvös reformok lépnek életbe. Azért a turistaság kétségtelenül közegészségügyi szempontból is nevezetes tényező s ugyancsak nagy tévedésben van, ki azt hiszi, hogy az ily kirándulások nem egyebek idő-pazarlásnál, holott az üde légben és szabad mozgásban rejlik az élet és erő, melyek a kedély forrásai, míg a kedélytelenség a lélek megölője. Sajnos, de társalmunkat már is kedélytelenség jellemzi, s ebből származik közönyösségünk is.

Mi működésünknek még csak kezdetén vagyunk, de a szent cél tiszta tudatában, s habár nagy küzdelmek árán is, nem szűnünk meg munkálkodni, sőt törekvésünknek oda kell irányulnia, hogy magunknak teendőink tekintetében a részletekig menő tiszta fogalmakat alkossunk. Radnóti Dezső, igen t. főtítkár úr, kit ez alkalommal szerencsések vagyunk körünkben üdvözölni, szíves leendő jövőnk munkaprogrammunkat is előterjeszteni oly célból, hogy osztályunk működését az eddiginél intenzívebbé tehesük. Midőn tehát a tanácskozáshoz szerencsét kívánok, osztályunk igen t. jelenlevő tagjait a legmelegebben üdvözölvén, a közgyűlést ünnepélyesen megnyitottam nyilvánítom

Az általános érdekeltséget keltett és éljenzéssel fogadott beszéd után Radnóti Dezső titkár, az elnök felhívásának engedve, előterjesztette az osztály ügyrend-tervezetét, melyet a február 11-én tartott központi közgyűlés határozatainak megfelelőleg állított egybe. A közgyűlés az ügyrendet teljesen elfogadta és ily értelemben való megalakításra a választmányt felhatalmazta.

Most Oroszlán István városi tanácsos, titkár tett jelentést a következőkben az osztály 1892. évi működéséről, melynek kapcsán a központi kiküldöttek kimerítő és teljesen megnyugtató felvilágosítást adtak a pénztár mikénti kezeléséről és a tagsági díjak felszedéséről.

Igen tisztelt közgyűlés!

Fiatal osztályunk, mely még most is a szervezkedés műrével van elfoglalva, habár nem is mutathat fel kimagasló momentumokat, céljának megfelelő jelentékeny sikereket, melyek csak évek során kifejtendő intenzív munkásság után várhatók, mégis eddigi szerény működése által biztosítékot nyújt a jövőre, hogy erőben mind jobban növekedve fog a kitűzött cél felé törekedni. Ez alatt értjük a tagok számának növekedését, mely a 60-at még mindig nem haladta túl, és értjük a tagok által az ügy érdekében kifejtendő buzgalmat és lelkesedést, melyek nélkül valamely egyesület felvirágzása nem képzelhető.

A múlt év folyamán egy ülés tartatott Nemes Ödön osztályelnök elnöklete alatt és pedig jún. 28-án, mely alkalommal Görgény regényes vidékére teendő egy társas kirándulás rendezése határozottatott el, minek következtében e kirándulás rendezésére Oroszlán István titkár elnöklete alatt egy szűkebb bizottság kéretett fel. E bizottságba bevásárlattak Agyagási Vidor, Szentgyörgyi Dénes, Bogdánfi István, Nemes Viktor és Márványi Arthur egyleti tagok. Az augusztus 20., 21. és 22. napjaira tervezett társas kirándulás, leszámítva azt a körülményt, hogy abban csak kevesen vettek részt, sikerültnek mondható, mi az egyesület tagjait kétségtelenül újabb és újabb társas kirándulásokra fogja serkenteni, annyiival is inkább, mivel megyénk több, festői részletekben gazdag vidékkel bír, melyek tapasztalatok szerzésére bőséges anyagot nyújtanak.

Ugyan e gyűlésen — a központból intézett javaslat következtében — tárgyalás alá került az az indítvány, hogy osztályunk apróbb költségeinek fedezésére az évi tagsági díjou kívül, minden egyleti tagtól némi csekély díj szedessék fel. Ez indítvány azonban épen nem talált visszhangra, hanem e helyett határozattá emeltetett, hogy keblbi költségeink fedezhetése szempontjából társas estélyek rendeztessenek, melyek jövedelmeiből alakíttatnék meg a keblbi pénztár, hogy e szerint sem az egyleti tagok, sem pedig a központi pénztár külön igénybe ne vétessenek.

Mínthogy pedig az egyleti tagok részéről több ízben az az óhajítás fejeztetett ki, hogy a központi választmány által már megállapított jelvények osztályunk tagjainak megküldessenek, elhatároztatott, hogy ez iránt az E. K. E. központi elnöksége megkerestessék, a mi meg is történt.

A mi végül osztályunk munkaprogramját illeti, tagjaink ama nézetüknek adtak kifejezést, hogy azt csak 4 évi tapasztalat alapján tehetjük meg, mínthogy osztályunk ez idő szerint a célirányos teendők iránt egyáltalában nincs kellőleg tájékozva; de ha koronként egy vagy más vidékre teszünk társas kirándulásokat, kétségtelenül módunkban lesz a teendők felől kellő tájékozást szerezni.

Ime t. közgyűlés, e rövid jelentésbe foglaltam osztályunk m. évi szerény működését, mely a kezdet kezdetét jelzi, s habár nem is vagyunk képesek jelentékeny eredményt felmutatni, a jó szándékat senki sem vitathatja el tőlünk; s ha ehhez még egy kis ügybuzgalom, lelkesedés járul, akkor osztályunk már a közel jövőben szembetűnő eredményeket fog elérni.

E jelentés buzdítólag hatott a jelenlevőkre.

A katonai térképek revízióját ez osztály is felvette munkaprogramjába és a választmányt felhatalmazta, hogy erre bizottságot küldjön ki. — Végül fontos határozata volt e közgyűlésnek a Nemes Ödön osztályelnök által megnyitó beszédében indítványozott *megyei kalauz* kiadása, melyre szintén bizottság fog kiküldetni a választmány részéről.

Az E. K. E. marostordamegyei osztálya április 3-án ismét közgyűlést tartott, melyet Nemes Ödön elnök a következő program-beszéddel nyitott meg.

Tisztelt közgyűlés!

Ez év február 19-én tartott közgyűlésünk alkalmával voltam bátor az E. K. E. céljairól és teendőiről nézeteimet kifejtteni.

Az ott kifejtett vezérelveknél fogva örömmel ragadok meg minden kedvező alkalmat arra nézve, hogy egyesületünknek életképességet biztosítsunk, működését hatályosabbá tegyük s e szerint a kitűzött célt minél jobban megközelíthessük.

Nekünk okvetlenül életjelt kell adnunk magunkról! S hogy ezt kellő hatással tehessük, első sorban számot kell vetnünk osztályunk területén ama teendőkkel, melyek reánk várnak, s ha azokkal tisztába jöttünk, gondoskodnunk kell ama segédeszközökről — s nevezetesen anyagi tőke megteremtéséről, — mely nélkül olykor a legszebb tervek is kivihetetlenekké válnak.

Feladatunk első sorban kétségtelenül a turistaság iránt való kedvet felkölteni és fokozni, mit az által érünk el, ha a fiatal nemzedék szívét, lelkét a természet szépségei iránt fogékonyra tesszük, mi által aztán azt is elérjük, hogy a fiatalság, mely napjainkban mind nagyobb hajlamot mutat a kedélyt, lelket ölő és testet satnyító élvezetek iránt — nemesebb ideálok után fog törekedni. Ne a sötét és füstös fülkékben, a modern barlangokban, hanem ott a dicső, a mindig szép és fenséges termé-

szetben keresse az ifjuság az élvezetet, találjon gyönyört a szirtek festői alakzataiban, a völgyek és hegyek szépségeiben, s ott a tisztult légkörben szíjja be az élet költészetét

Már a múlt alkalmával volt szerencsém a kirándulások természetéről nyilatkozni; nevezetesen, hogy azok tudományos buvárlatokkal, néprajzi adatok gyűjtésével kapcsolhatóak össze. Ily szempontok vezérik a művelt világ turistáit s ez irányelvet találok a szebeni »Karpathenverein«-nál is, melynek évkönyvei a tudományos észleletek, kutatások különböző nemeivel gyönyörködtetik az olvasót. Azt is tapasztalhatjuk, hogy a külföldi turisták, kik hazánkat felkeresik, útazásaikat tanulságos leírásokkal örökítik meg.

Megyénk, mely sok természeti szépséggel dicsekedhetik, részben még mindig nem talált kellő méltatást, sőt előttünk ismeretlen annak egy jökora része, nevezetesen a határszéli hegyvidék, pedig az rejt magában a legfestőibb részeket. E bájos vidékek megismerése és megismertetése szintén feladataink sorába tartozik. Általában felveendő munkaprogramunkba megyénk minden érdekesebb vidékének az »Erdély«-ben való minél gyakoribb és tűzetesebb ismertetése s e vidékekre a rendszeres kirándulások előkészítése. Arra nézve pedig, hogy az idegenek figyelmét megyénkire irányíthassuk, szükségét látom annak, hogy minden kiválóbb szépségű pontot, nevezetességet leírás és főleg képek által megismertessünk. Ugyan e célból már jó eleve intézkedniük kellene, hogy az ezredéves nemzeti kiállításon kellőleg képviselve legyünk. Hinni akarom, hogy az E. K. E. nemzeti kiállításunkon, hol az idegenek is tömegesen fognak megfordulni, méltóan fog megjelenni s turistai szempontból kies hazarészünket szépen és érdekesen fogja bemutatni. Ez eszme felkarolásával mindenesetre segítenünk kell a központi választmány ez irányú működését úgy, hogy mindenik osztály már jó előre tegye meg az előintézkedéseket, hogy annak idejében az egyes osztályok munkálatai összeállítatván, az ezredévi kiállításon hazarészünkről egységes képet nyújthassunk. A munkálatok keresztülvitelét mindenesetre az e célra megválasztandó bizottságok eszközölnék.

Természetes, hogy úgy e terv keresztülvitele, mint általában a turistaság érdekeinek előmozdítása, anyagi áldozatokat kíván; minden erőnkől tehát oda kell törekedniük, hogy az osztály által saját céljaira felhasználható tőke beszerzéséről gondoskodjunk. E célból szükségét látom annak, hogy osztályunk részint önkéntes adakozások, részint rendezendő mulatságok jövedelmeiből alapot teremtsen magának. E tekintetben az első lépés megtételére a jelen közgyűlés van hivatva, miért is ez eszmet batorítok a legmelegebb pártfogásra ajánlani.

Tekintve pedig, hogy kies hazarészünknek kiválóan érdekében áll, hogy a külföldi turisták figyelmét felköltsük s Erdélyt, e keleti Svájcot megkedveltessük; minden erőnkől oda kell törekedniük, hogy szűkebb hazánkat illusztrációk és idegen nyelvű közlemények által is megismertessük s általában az idegen turistákkal szemben magunkról jó véleményt terjesszünk. Épen ez okból élénk figyelemmel kell kísérniük a hazánkba jövő külföldi turistákat. A szivélyes magyar vendéglátás mellett mintegy kötelességünknek ismerjük a szükséges tájékozásokat megadni, felköltvén figyelmüket hazánk minden érdekesebb pontja iránt. E tekintetben a hatályos intézkedés a központot illeti; annak volna első sorban feladata a turisták jöveteléről tudomást szerezni, azokat vendégszeretően fogadni, tájékozni s az egyes osztályoknak ajánlani. Ily módon kétségtelen, hogy hazánk a külföld előtt a legkedvezőbb véleményt keltené maga iránt, a minnek csak örvendenünk lehet.

Az egyesület jövője iránt táplált legszebb reményekkel eltelve üdvözlöm önöket s egyszersmind a közgyűlést megnyitottnak nyilvánítom.

A tárgysorozat értelmében tárgyalás alá vétetvén a központ átirata, a közgyűlés az 1 frt osztálypótlékot egy korábbi határozatához képest nem fogadta el, azon nézetben lévén, hogy az alapszabályok értelmében az osztálypótlék megállapítása az osztályok joga, s azt saját céljaira van hivatva felhasználni.*) Ugyanez ülésben a nyár folyamán július havában rendezendő újabb kirándulás határozottat el *Szováta* vidékére, nevezetesen a Mező-havasra. E kirándulás ötletéből s az elnök amaz irányelvének helyesléseivel, mely szerint az ily kirándulások tudományos kutatásokkal hozassanak kapcsolatba: *Kovács* Ferencz apát-plébános a görgény-üvegsüri és szalárdi római útra hívja fel a közgyűlés figyelmét és ajánlja, miszerint az osztály esetleg ez irányban is tegyen kirándulást. Ugyancsak e gyűlésben vált határozattá, hogy az osztály saját pénztára javára május hóban estélyt rendez, s e célból megválasztotta a rendező bizottságot. Általános helyesléssel találkozott *Törpényi* János amaz indítványa is, hogy Szováta központi menedékház építtessék s e célból a maroszéki havas birtokossága segélynyújtás végett megkerestetni határozottat.

Még egy második turistai menház építtetése is szóba került. Ez a turisták által igen látogatott görgényi hegyek között Laposnyán volna felállítandó, miért is az osztály a központot megkeresni határozta az iránt, hogy a m. kir. földművelésügyi minisztériumot e terv megvalósíthatása céljából megkeresni szíveskedjék, nemkülönben a Kereszthegyre egy gyalogút kiépíttetése tárgyában is.

Maros-Vasárhelyt, 1893. április 8-án.

Nemes Ödön,
elnök.

Oroszlán István,
titkár.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Az E. K. E. torda-aranyosmegyei osztálya.

Osztályunk 194 tag számmal múlt évi szeptember hó végén megalakult, tényleges működését pedig ez év folyamán kezdi meg. Május 9-én tartott választmányi ülésén elkészítette a nyári programot, mely érdekességében gazdagnak és vonzónak mondható. Ugyanis június 4-én, a kolozsvári osztálynak a Túri- és Tordai-hasadékokhoz tervezett kirándulásával egyidejűleg a *megismerkedés és kollegiális viszony megkötése céljából* ugyanoda Tordáról kirándulást rendez.

Június 28-án d. u. Tordáról indulva a Berkeszpataki vízesések útbajtésével Vidalyra, 29-én az 1284 m magas »Vidalyi-kő« megmászása, estére vissza Tordára.

Július 15-én d. u. indulás Tordáról Újfalura (Lunka), meghálás az erdészlakban, 16-án reggel Szolcsvára, a »Búvópatak« megtekintése, este vissza Újfaluba; 17-én a pocsáji völgyben a periodikus forrás *Vulturelele*, *Beliora* stb. megnézése, estére Tordára.

Augusztus 12-én d. u. indulás Tordáról az Andrássy-havasokba, »Jára-víz«-be, 13. és 14-én fel a »Dobrin« vadászkastélyhoz, 15-én haza. Szeptember második felében — később meghatározandó napon — kirándulás Toroczkóra és a Székely-köre.

A kirándulások részletes programjának összeállítására és kivitelére „rendező bizottság“ küldetett ki, mely nem fog késni megállapodását rövid időn át közzétenni, s melynek ismert ügybuzgó tagjai biztos garanciát ígérnek a kirándulások sikeréhez. Vendégek, más vidékről jövő tagtársak és hölgyek részvétele melegen óhajtatik.

W. Gy. dr.

*) Ep ezt óhajtotta a központi választmány egyöntetűen keresztülvinni, midőn az osztálypótlék befizetését rendszeresítette és reméljük, hogy a folyóiratunk 126—127. lapján közölt II. köriratunk tartalma minden felreértését és az osztályok minden aggodalmát eloszlatta. Szerk.

Kirándulás a radnai havasokra.

Az »Erdélyrészi Kárpát-Egyesület« azok részére, kik május 28-án az Emke közgyűlésére Deésre mennek, folytatólag május 29-én és 30-án kirándulást rendez, melynek programja ez:

Május 29-én d. e. 7 órakor a deési vasúti állomásnál gyülekezés. Indulás ugyanekkor külön vonaton Beszterczére.

Érkezés Beszterczére 9 órakor. Fogadtatás az Emke beszterczenaszódmegyei választmánya által. Villás reggeli a vasúti indó-háznál.

Indulás 9 óra 30 perczkor kocsikon az E. K. E. radna-borbereki fürdőjébe. Fogadtatás 3 órakor az E. K. E. radna-borbereki osztálya által. Turista-ebéd. A fürdő ünnepélyes megnyitása. Kirándulások az Ördög-szoroshoz, bánya-műveletekhez, kohókhoz, a Rotundára, az Ünökőre stb.

Este 7 órakor turista-vacsora a bányáknál. Elindulás Ó-Radnára és Dombhátra 8 órakor. Elszállásolás és meghálás.

Május 30-án reggel 7 órakor visszaütazás Beszterczére. Ideérkezés 12 órakor. Turista-ebéd 1 órakor. A szamosvölgyi vasúton indulás Kolozsvárra és érkezés 5.50-kor.

Kirándulásokra jelentkezéseket elfogad május 24-ig Radnóti Dezső központi titkár Kolozsvártt (Belmagyar-útcza 3. sz.)

A részvételi díj e két napra *14 frt*, mely a jelentkezés alkalmával előre lefizetendő.

A fenti árban bele van számítva természetesen az élelem, a vasúti ár Kolozsvártól Deésig és Deéstől Beszterczéig, az elszállásolás és a két napi kocsbér.

Kolozsvár, 1893. május 15.

Gróf Bethlen Bálint,
elnök.

Radnóti Dezső,
titkár.

ERDÉLY címmel megindított turistasági, fürdőügyi és néprajzi illusztrált havi folyóiratunk *hirdetésekre* igen ajánlatos lap: mert a tagok ingyen kapják s az összes fürdők olvasótermeiben és Magyarország összes kaszinóiban megtalálható. Kiváltképen haszonnal hirdethetnek az Erdélyben a fürdők, szállók, éttermek, sörházak és czukrászatok stb. tulajdonosai és bérlői, valamint azok, kik turisták és fürdőink számára szükséges tárgyak és eszközök elárúsításával foglalkoznak. A hirdetési árakat mindamellett oly csekélyre szabtuk, hogy e tekintetben irodalmunk *egyetlen folyóiratának hirdetési rovata sem múl felül*; mert míg más turista-lapoknál pl. egy egész oldalnyi hirdetés *egyszeri közlésének ára 20 frt*, addig az Erdélyben:

a) Évi bérleteknél:

Egy féloldalnyi hirdetés az egész évfolyamon át csak 30 frt.
 Negyed oldalnyi » » » » » 20 frt.

b) Számonként feladott hirdetéseknél:

Egész oldal 8 frt
 Fél oldal 5 frt
 Negyed oldal 2 frt 50 kr.
 Nyolczad oldal 1 frt.

A hirdetések az Erdély kiadóhivatalához (Kolozsvár, Belmagyar-u. 3. sz. címen) Radnóti Dezső titkárhoz küldendők

LAKODALMI
 és
 báli meghívók

Divatos
 eljegyzési jegyek

Női- és férfi
 TÁNCZRENDEK

Rajz után
 készült
 PLAKÁTOK

RÉSZVÉNYEK
 és
 Záloglevelek

Műsorok és jelentések

Izléses kiállítás, olcsó ár.

KÖZMŰVELŐDÉS

IRODALMI ÉS MŰNYOMDAI

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

kő- és könyynyomdája

Telefon 6. KOLOZSVÁRT. Telefon 6.

NÉVJEGYEK

25 különböző
 írásminta szerint

NAPILAPOK
 és
 FOLYÓIRATOK

Füzetek és könyvek

Rovatos ívek,
 hatósági
 nyomtatványok

FEKETE és
 színes
 FALRAGASZOK

Körlevelek és számlák

✻ Vidéki megrendelések gyorsan és pontosan. ✻

Vasvári Pál eleste helyéhez a gyalui havasokra kirándulást rendez a kolozsvári Vasvári Kör jul. 9-én vasárnap. A kirándulás a kör évi közgyűlésével lesz egybekötve. A kirándulásra olvasóink figyelmét a midőn felhívjuk, kérjük kisebb-nagyobb társaságok szervezésére. Részletesebb felvilágosítást fognak a napi lapok közleményei nyújtani s a kirándulás és ünnepély sorrendjét kívánatra bárkinek megküldi a Kolozsvárt megjelenő 1848—49. Történelmi Lapok szerkesztősége.

